IOSEPHI QUARIN,

SACRAE CAES. REG. APOST. MAIEST. CONSIL. ET ARCHIATRI, IN NOSOCOM. FRATR. MISERIC. PHYSICI PRIMARII ET VARIARUM ACAD. MEMBRI.

METHODUS MEDENDARUM FEBRIUM

PAPIAE.

Apud Balthassarem Comini.
Praesid. rei litter. permittentibus.
MDCCXCI.

INDEX
CAPITUM.

CAPUT I.

De Febribus in genere. Pag. 1

CAPUT II.

De Synocho non putrida. 6

CAPUT III.

De Febre ardente. 16

CAPUT IV.

De Febre putrida. 30

CAPUT V.

De Febre maligna. 54

CAPUT VI.

De Miliaribus. 60

CAPUT VII.

De Petechiis. 67

CAPUT VIII.

De Variolis. 70

CAPUT IX.

De Morbillis: 80

CAPUT X.

De Erysipelate. 85

CA-

CAPUT XI.

De Scarlatina. 90

CAPUT XII.

De Febribus intermittentibus. 93

FORMULAE. 115

CA

CAPUT I.

De Febribus in Genere.

Celerior sanguinis motus cum laesione functionis febris audit.

Constat quidem, saepius in aegris maligna febre laborantibus pulsum ita ſanorum ſimilem obſervari, ut non raro vel etiam doctiſſimi Medici decipiantur (*a*). Sic Cel. Tralles monet, quod interdum poſito peſſimae indolis contagio adeo plenarie, adeo ſubito vires motrices exſtinguantur, ut ne quidem febri ſenſibili et manifeſtae excitandae ſufficiant, aegerque moriatur citius, quam motus circulatorius in vere febrilem aſſurgat.

Cum vero nemo ſignum pathognomicum febris dederit, et Clar. viri, ut Sauvages, Lieutaud, etc. characterem febrium in viribus pulſus aucti collocent, cum Illuſtr. van Swieten iudico, nihil abſurdi implicare febris definitionem, quae a pulſus velocitate cum laeſa functione deſumitur. Uberius circa haec diſſerit Clar. Platnerus filius (*b*).

Quae cordis contractionem augent, ut functio inde laedatur, febrim producunt.

Talia ſunt innumera: aër nimis calidus, frigidus, alimenta et quantitate et qualitate peccantia, pathemata, etc.

Nonnunquam ut in conſtitutionibus epidemicis, ignotum febrim faciens aëri inhaeret, quod Hippocrates ſub nomine τὸ Θεῖον comprehendit.

(*a*) Prosper Alpinus Lib. IV. cap. V. Pag. 169. de praesagienda vita et morte aegrotantium.

(*b*) Briefe eines Atzes über den menschlichen Körper, Thl. N.

Abit febris in ſanitatem, in morbum alium et in mortem.

Laetus in ſanitatem exitus eſt, ſi illud irritans, febrim producens ita ſubigatur, vel demulceatur, ut cum humoribus ſanis per vaſa moveatur, vel denique, dum ſolvitur, evacuetur, aut via inſenſibili, nempe per tranſpirationem, aut per evacuationes ſenſibiles, alvum, urinam, ſudorem, haemorrhagiam, etc. quae criticae dicuntur.

In alium morbum tranſit, ſi febris non adeo valida ſit, ut partes vitales, aut admodum obſtruantur, aut deſtruantur, materies tamen morbi non ſatis evacuatur; quare ad alias partes transfertur, et obſtructiones, inflammationes, ſuppurationes, abſceſſus, hydropes, cachexias generat.

Morte terminatur febris, ſi validiſſimo eius motu, aut acrimonia humorum inducta vaſa encephali, vel pulmonum, hepatis, etc. valde obſtruantur, aut deſtruantur.

Febre omnia moventur, propelluntur, ſubtiliſſima exprimuntur, craſſa inſpiſſantur, cruda coquuntur, cocta evacuantur; quare febris non ſolum ut morbus eſt conſideranda, verum etiam, prout Sydenhamus notavit, ut naturae inſtrumentum, quo impura a puris ſeparat.

Hinc nonnunquam mitiganda, nonnunquam augenda, aut ſibi relinquenda, ut in ſequentibus patebit.

Noſcitur, ut monui, ſanguinis auctus motus ex pulſu, qui in viris potiſſimum tardior eſt, ſed maior ac in feminis.

Gravidae celeriorem pulſum, et primis menſibus variabilem habent.

Crebrior quoque pulſus in hominibus minoris ſtaturae, et infantibus notatur; his ſimul mollior, ſenibus durior eſt.

In

In phlegmaticis omni minuto secundo pulsus ferit. In cholericis 70, et plures ictus minuti spatio numerantur.

Ad vesperas semper frequentior pulsus, et post pastum 10, aut 12 vicibus intra minutum arteria crebrius ferit, ac ante refectionem.

Prognosis est diversa: quo gravior causa irritans, eo gravior morbus.

Symptomatum vehementia, aetas, temperamentum, vires aegri, constitutio epidemica diversam faciunt prognosim. Sic phthisici, gravidae accedente febre plus periclitantur.

Indicationes vitales in omnibus febribus primae sunt, et omni febris tempore considerandae; si vires langueant, erigendae: si excedant, minuendae sunt; denique obstructum est resolvendum, acre irritans demulcendum, crudum coquendum, coctum evacuandum, Symptomata mitiganda.

Ridenda, et damnanda versipellis illa medicina, quae mox capiti, mox pectori, aut alvo medens non modo nihil medetur, sed plurimum nocet.

Neque monente Gaubio singulis, sed urgentibus Symptomatibus medelam opponere oportet, effecta enim morbi hoc, huiusve causa succisis sponte cessant, quae nonnunquam adeo diversa sunt, et opposita, ut contraria omnino indicent.

De febribus agam frequentius occurrentibus, licet plurimae aliae apud Auctores, ut Cel. Sauvages febrium divisiones legantur.

Sed idem Cl. Vir (*a*) monet, quod in actuali Medicinae statu parvi referat ad praxim, non solum species, sed etiam diversa genera febrium ad invicem accurate distinguere.

 Fre-

(*a*) Nosolog. methodia. Tom. II, Part. I, pag. 273.

Freindius asserit, quod multi maximi ingenii viri, non iuste attendentes, symptomata pro ipsis morbis curare tentent, adeoque plures fingant, quam natura morbos, et monente Tissot (*a*) enormis ille febrium catalogus medicinae progressibus obstitit quidem, nullatenus vero favente Coelo numerum morborum auxit.

Febres sunt epidemicae, seu populo communes; endemicae, regioni propriae; sporadicae, hunc vel illum invadentes; topicae, fixam aliquam partem occupantes.

Sunt febres acutae, quae cito terminantur, et lentae, quae tarde admodum decurrunt; febres continuae, quae nullam apyrexiam habent, et febres intermittentes, ubi tempus est inter paroxysmos, quo aegri a febre liberi sunt.

Continuae aliquae, quae continentes dicuntur, nullam remissionem regularem habent, ut Ephemera, Synochus non putris, febris putrida; febres remittentes, licet nunquam cessent, certo tamen tempore exacerbantur, ut febris ardens.

Sunt demum febres malignae; de harum natura, et indole plurimum dissentiunt Medici.

Mihi febris maligna audit, quae invadit cum subita virium prostratione, cuius symptomata non consonant perniciei morbi, quasi clancularias vitae struerent insidias, nec respondent signis externis, sic ut calor longe mitior adsit, sitis vix ulla, et pulsus debilis, inaequalis, saepe quasi evanescens sub digito tangentis Medici observetur (*b*). Pulchre eas describit Clar. Schroederus (*c*), quod reperiantur continuae

(*a*) De febre biliosa Lausanensi pag. 14.
(*b*) Lieutaud, Sauvages, Swieten.
(*c*) Opuscul, medic. Tom. I. pag 175.

nuae cum incertis horroribus, pervigilio, ſopore, tremoribus, urina pallida, ſubſultu tendinum, motibus convulſivis, floccorum lectione, etc. ſummo pleruṁque cum periculo, etiamſi cauſae perturbati ſyſtematis nervoſi evidentiores nullas detegas, febreſque interdum nec ad putridas, nec ad bilioſas, nec ad inflammatorias referre queas.

Conſpiciuntur et febres exanthematibus ſtipatae, in quibus vel puſtulae ultra ſuperficem cutis prominentes, aut papulae eandem exaſperantes, aut maculae alieno eam ipſam colore defoedantes naſcuntur.

Intermittentes, ſeu perfectam apyrexiam habentes, dividuntur in quotidianam, tertianam, quartanam, quintanam, quam ſemel mihi videre licuit. Sunt quoque tertianae, ac quartanae duplicatae et triplicatae.

Denique ſunt haemitritaeae, ſunt ſemitertianae, quo nomime Celſus illas febres tertianas ſeu ſimplices, ſeu duplicatas vocat, quae productis admodum paroxyſmis continuas remittentes referunt. Galenus vero haemitritaeam appellat febrim, ex quotidiana protracta, et tertiana intermittente factam. Denique febris continua cum tertiana ſociatâ quibuſdam ad haemitritaeas refertur, quam vero alii rectius tritaeam, ſeu tritaeophiam nominant.

CAPUT II.

De Synoche non putrida.

Ephemera in Nosocomio vix occurrit, cum spatio 24 horarum terminetur, unde nomen obtinuit.

Causa levis est, ut major ventriculi repletio, transpiratio impedita. Morbus hic diaeta, quiete, potu tenui, largiori curatur.

Ephemera per plures dies protracta Synochus non putris audit.

Causae sunt ac ephemerae, sed graviores, ut potus spirituosi, consuetae evacuationes intermissae et haemorrhagiae suppressae, etc.

Ad debellandam Synochum non putridam efficaciora requiruntur auxilia. Si pulsus plenior, durior, maior faciei oculorumque rubor, vehementior calor, et pectoris oppressio notetur, maxime si morbus ab haemorrhagiis consuetis suppressis originem ducat, sanguis mittendus, donec pulsus fiat mollior, calorque minuatur.

Sanguinis detrahendi copiam aut numerum, venae sectionum determinant aetas, temperamentum, vires, consuetudo.

Iuvenes, plethorici, et feminae communiter largiorem ferunt phlebotomiam.

Ubi alia copiosa evacuatio, ut diarrhaea febri iuncta est, minori copia sanguis mittendus.

Parcior quoque venae sectio instituenda in hystericis, hypochondriacis, male nutritis, in infantibus et aetate admodum provectis; sed et in his non tam annos numerare, quam vires aegrotantis aestimare debet Medicus.

Ma-

Macilentis potiſſimum plus ſanguinis detrahendum, cum his ſanguis, plenioribus vero magis caro abundet.

Morbi vernales, hinc et hae febres multo facilius venae ſectionem admittunt, quam autumnales, dum priores plus de inflammatorio, ultimae de putrido participant.

Notante Huxhamo amplior convenit phlebotomia ſicco caelo, quam humido.

Cavendum tamen ab ea venae ſectione in morbis acutis, quae febrim nimis cito iugulat, cum haec requiratur, ut impura a puris ſecernantur, et e corpore excernantur.

Tiſſot exempla 20 et plurium venae ſectionum intra duos dies inſtitutarum refert; monet autem, quod licet natura quandoque reſtiterit ictui huic lethali, ingnorantiam tamen Chirurgorum, et Medicorum probaverit.

Ubi magnam copiam ſanguinis detrahere oportet, aut parva inciſio facienda eſt, aut apertura venae digito comprimi poteſt, ne nimio impetu cruor effluat, hoc modo longe largiorem ſanguinis miſſionem ferunt aegri.

Si amarities oris, nauſea, vomendi conatus, ructus ova putrida redolentes, oppreſſio ad ſcrobiculum cordis notentur, maxime ubi morbus ex nimia ventriculi repletione, quod ex relatione aegri noſcitur, originem duxit, acida, aquoſa, nitrata exhibenda ad materiem acrem corrigendam, his mox non proficientibus, vomitorium neceſſarium. Haud alio utique modo expurganda eſt, notante Huxhamo, colluvies ſtomachi biliоſa multorum ſaepe morborum origo et fomes, et Illuſtr. van Swieten docet, quod ſi nauſea a quovis aſſumpto, quantumvis grato augeatur, nihil ſuperſit, quam ut vomitorio dato ſurſum expellatur.

Neque tardadnum esse in vomitorio exhibendo vult Valcarenghi (*a*), dum ait: confert maxime, ut cito et affatim noxia e ventriculo eliminetur materies, quae cum paulatim exit, maiorem diuturnioremque molestiam aegris adferre solet.

Scrupulus Ipecacuanhae cum grano tartari emetici optime satisfacit. Multi a paucis Ipecacuanhae granis eundem effectum ac a maxima dosi exspectant, sed id a cortice praecipue sperandum, cuius granis vj. maiorem virtutem inesse, ac xxx. aliis Parisini notant: hinc Zimmermanus (*b*) monet, quod parva Ipecacuanhae dosis non semper sufficiat.

Tartarus emeticus additur ad viscidum bilioso forte iunctum attenuandum, eliciendumque, cum, ut supra laudatus Zimmermann observat, sola Ipecacuanha in pituita repleto, hinc minus sensibili, ac difficilius irritabili stomacho sufficientem effectum non praestet. Cel. Murray (*c*) granum unum, vel alterum tartari emetici scrupulo Ipecacuanhae stimuli causa feliciter iunxit, si saburra tenacior vexabat.

Pessimus mos est, sola aqua calida emesim excitare, ingens huius requiritur quantitas, hinc saepe ventriculus grave pondus excutere nequit, inde eius debilitas, et pessima mala oriuntur.

Post quemlibet vomitum aqua tepida haurienda; facilius sic vomunt aegri, et facilius materia ad vomitum disponitur.

Ubi venae sectio indicatur, vomitorio praemittenda.

In herniosis, gibbosis, gravidis, haemoptoicis. phthi-

(*a*) De praecipuis febribus specimen practicum pag. 93.
(*b*) Von der Ruhr unter dem Volke etc. 81
(*c*) Apparatus Medicaminum Tom. I. pag. 528.

phthiſicis, admodum cacochymicis, inflammatione, obſtructione, ſuppuratione cuiuſdam viſceris laborantibus vomitorii loco purgantia antiphlogiſtica ex tamarindis, caſſia, cremore tartari propinanda; (Nro. 1. 2. 3.) ab omnibus fortioribus purgantibus abſtinendum; quia illa, quae copioſas evacuationes faciunt, perſpirationem impediunt, quod a levioribus non timendum, quae corpus vix mutant obſervante Sanctorio.

Aqua laxativa Diſpenſatorii Viennenſis ad uncias quinque, vel ſex egregium eſt purgans antiphlogiſticum, ſed non nimis diu aſſervata eſſe debet, cum aceſcat.

In gravidis tamen neceſſitas eſt leve vomitorium exhibendi, ſi os valde amarum, ingens anxietas ad praecordia, perpetua nauſea, vomiturationes obſerventur.

Dum in Synocho non putrida alvus pauca, magnus dolor capitis, abdominis et lumborum aegrum vexat, clyſma convenit, (Nro. 4.) quod nec nimis calidum aut frigidum applicandum, et cavendum, ne, dum ſudanti admodum aegro iniicitur, hic nimium refrigerium patiatur.

Si vomitorii neceſſitas, et aeger diuturna antea laboravit alvi obſtructione, enema prius dandum, ſic emollito abdomine corpus ſimul ad alvi excretionem diſponitur, et minus periculum eſt, ut humores tanta vi ad ſuperiora ferantur.

Diu ieiunantibus ſaepe appetitus perit, nauſea et febris oritur a bile acriore facta, quae in ieiuno homine conſtanter in ventriculum fluit (*a*). In his a purgantibus abſtinendum eſt, ſed diluentia bilis acri-

[*a*] Morgagnius Advers. III. pag. 66.

acrimoniam corrigentia, et corpus leniter replentia conveniunt, ut cremor hordei cum ſucco citri, acetoſa iuri carnium incocta, panatela, fructus horaei; ſi vero nauſea pertinax ſit, ſerum lactis tamarindinatum exhibere convenit.

Evacuatis primis viis remedia conveniunt, ſanguinem attenuantia, et abſque augmento velocitatis ſolventia, ſimulque putredini reſiſtentia, cum humores aut ſpiſſitudine, aut acrimonia peccent, hinc diluentia aquoſa, acida, nitrata conducunt, unde plurimae formulae ex decocto hordei, aceto, ſucco citri, oxymelle, ſyrupis ex fructibus horaeis paratis, cum ſale polychreſto, arcano duplicato, nitro locum habent (Nro. 5. 6.).

Hordeum aliquid glutinoſi lentoris aquae addit, ne nimis cito per urinam, aut ſudores dilabatur; oxymel et ſucci ex fructibus horaeis, et ſyrupi nimium ſanguinis lentorem dividunt, ſaponacea ſua vi oleum aquae miſcibile reddunt, et dum ſpontanea degeneratione in acidum abeunt, putredini reſiſtunt, ſitimque tollunt.

Nitrum, quod denſitatem phlogiſticam corrigit, calorem minuit, et viribus corporis noſtri ſine augmento velocitatis facile ſubigitur, prioribus remediis iungendum eſt.

Ubi lauta vita praegreſſa, appetitus minor, alvus ſegnior eſt, ſalia media ad dr. IV. VI. de die ſumpta pulcherrimos effectus praeſtant, quod a ſolis diluentibus et acidis vix exſpectandum; ſolvunt enim, faciuntque, ut aegri bis, aut ter de die cum euphoria alvum deponant, ſic glutinoſum bilioſo iunctum attenuatur, et cum haerente adhuc fere ſemper ſaburra in primis viis evacuatur, ſimul humorum copia minuitur. Homines enim laute viventes, corpus non exercentes, plura alimenta ingerunt, hinc neceſſe

eſt,

eſt, ut plus ſaburrae in primis viis, pluſque ſanguinis et humorum naſcatur.

Sal mirabile Glauberi tartaro vitriolato, ſali polychreſto, arcano duplicato praeponitur, cum facilius in aqua ſolvatur et ob minorem amaritiem aegris minus diſpliceat.

Multis praecipue Italis conſuetum eſt, ſordes in primis viis haerentes rhabarbarinis expurgare, ſed cum Clar. Geoffroy obſervavi, calorem pharmaco hoc ſumpto augeri: Septalius mediolanenſis Medicus in febribus aeſtuoſis ob eandem rationem rhei uſum improbavit.

Pro potu inſervire poteſt decoctum hordei cum oxymelle, et pauco nitro (Nro. 6.), vel potus ille, qui Italis *limonata* vocatur et ex ſucco citri aqua diluto, ſaccharo ad gratiam edulcorato conficitur; cavendum, ne ut pro ſanis parari ſolet, conciliandae ſuavitatis gratia ſaccharum ad cortices citri affrictum addatur, continent enim cortex citri magnam quantitatem olei eſſentialis, quod ſaccharo iunctum oleo ſacchari forma ingeſtum motum humorum auget et bilem incendit.

Emulſa ex ſeminibus melonum, cucumerum, amygdalis proſunt (Nro. 7.); in his enim olei virtus, qua inviſcat et obtundit omnem acrimoniam, manet et futurae ranciditatis metus abeſt.

Potus pauca copia, ſed ſaepius dandus, ſic melius ſanguini miſcetur; neque ita facile ex corpore expellitur, caveturque, ne a nimis diſtento ventriculo anxietas, nauſea, vomitus oriatur.

Synochus non putris ex tranſpiratione ſuppreſſa orta, quod communiter accidit, dum maiorem calorem ſubitum frigus excipit, et quod ex relatione aegri patet, interne theata diluentia, leniter diaphoretica, ſolventia, ut mixturam (Nro. 8. 9.), decoctum

coctum graminis, infusum florum sambuci cum nitro, melle et oximelle largiter hauriendum poscit, pediluvia tepida, et alvo obstructa clysmata necessaria sunt.

Pulsus durus, plenus, magnus calor, faciei rubor, etc. venae sectionem subito indicat, et refrigerantia (Nro. 4. 5. 6.) superius dicta in usum vocanda sunt.

Nimius cubiculi calor, stragulorum pondus, medicamenta stimulantia evitanda, ne sanguis in nimium motum urgeatur, et levis synochus non putrida in gravem morbum inflammatorium mutetur.

Diaeta in synocho non putrida sit tenuis ex panatella, cremore hordei, et quia Austriaci adeo iuribus carnium assueti sunt, iis concedi debent, cum a multo tempore consueta, etiamsi deteriora fuerint, insuetis minus turbare soleant. Succus citri addendus, ut proclivitas in putredinem corrigatur.

A iusculis pingue supernatans sollicite auferendum, ne debilem ventriculum offendant cito rancescens hoc oleum.

Fructus horaei, cerasa, prunellae, pruna, poma borstorsiana alvum movent et ob gratum acorem sitim, caloremque minuunt: dum cocta sunt, minus flatus generant.

Cubiculum sit moderate calidum, hinc aestate aperiendum, transitus tamen aëris per rimam angustam, aut per fenestras vel portas oppositas ad lectum aegri vitandus. In thermometro Bianchiano seu Reaumuriano temperies aëris pro aegrotis (*chaleur des chambres des malades*) male figitur ad gradum 17^{mum}, qui in Farenhaitiano 70mo correspondet. Optimus gradus caloris est, qui in thermometro Farenhaitiano inter 60^{mum} et 63^{tium} habetur.

Monendi aegri, ne stragulis plumis repletissimis (quae in Austria consueta sunt) corpus tegatur.

Terminatur haec febris tertia, quarta, septima die. Rarius hanc excurrit. Nonnunquam ubi a nimia ventriculi repletione malum ortum, saburra per emeticum excussa sine alia evacuatione notabiliore febris cessat.

Inde videtur necessitas vomitorium hic Viennae non ratione climatis, sed vivendi generis, ubi plurimae febres nimiae repletioni stomachi maxime per carnes originem debent. Hinc Baglivius monuit, quod aliter in morbis curandis tractandi sint Itali sub adusto climate et sobrie viventes, aliter Galli, Hispani, Germani, aliique sua quique utentes aëris temperie et suo quique victus genere.

Sollicite semper inquirere in causam morbi debet Medicus, et teste Ill. van Swieten (*a*), non melior in medicina canon est, quam ille, quod in curandis morbis semper ad causam primam, unde omnia reliqua fluxerunt, sit respiciendum, ex hoc fundamento sola certa et valida auxilia deduci possunt.

Crises sunt variae per urinam, alvum, sudorem diarrhaeam: aphthae quandoque diebus criticis prodeunt, et a van Swieten (*b*) inter imperfectas crises numerantur; mihi eas cum febre nunquam videre contigit, nisi elapso anno, ubi in gravissimis febribus potius summam humorum ad putredinem dispositionem, quam crisim notabant.

Diarrhaeam praecedunt nonnunquam borborygmi, tormina, murmura et commotiones ventris, hypochondria elevata, dolor lumborum. Autumno crebrior est crisis per alvum.

Ante haemorrhagiam narium notatur rubedo ocu-

(*a*) Tom. I. pag 58
(*b*) Tom III pag. 203.

oculorum, temporum gravitas, visus hebetudo, acutus occipitis dolor, lacrymae involuntariae, narium pruritus, quandoque pulsus dicrotus, ubi in diastole arteria bis ferit digitum tangentis, antequam systole sequatur.

Sanguineis laute pastis, vel ubi morbus a consuetis haemorrhagiis suppressis, abusu spirituosorum ortus, frequentior est narium haemorrhagia.

In subiectis carnem mollem et humidam habentibus, et ubi febris ex impedita transpiratione, sudor quandoque morbum tollit, tunc urina est parcior, cutis mollis, corpus aequali vapore calet, pulsus mollis, undosus.

Criticam per urinam evacuationem praecedunt gravitas hypochondriorum, lumborum, circa pudenda ardoris quidam sensus, aucta urinae quantitas. Tempestate frigidiore, et ubi morbus ex transpiratione suppressa natus, frequentior haec crisis.

Criticas has esse evacuationes docet levamen, sic testante Hippocrate: Si talia purgentur, qualia purgare oportet, confert et facile ferunt.

Accidunt autem crises in morbis acutis diebus potissimum quaternariis, ut 4to, 7mo, 14to, etc.

In nostris regionibus non videntur ita occurrere crises, ut veteres observarunt, ob coeli nostri naturam, vitam intemperantem, exhibita pharmaca, et crebriores institutas venae sectiones.

Prout febris minuitur, ita successive cibi augeri possunt.

Dum febris integre abest et carnes tenerae concedendae.

Assuetis etiam plus nutrimenti dandum. Sic Ill. van Swieten historiam strenui potatoris habet, qui venae sectione, victu tenuissimo et dilutissimo potu ad extrema fere redactus vini rhenani poculo, et iure

car-

carnium refocillatis viribus brevi a periculoſo morbo evaſit.

Senes facillime ieiunium ferunt; ſecundo aetate conſiſtentes; minime adoleſcentes, omnium minime autem ex his, qui inter hos ſunt alacriores.

Reconvaleſcentes ſaepius, ſed parcius comedant, facile digerenda, nec variae ſpeciei alimenta.

Coena ſit parca tum quia reconvaleſcentes ad veſperas ut plurimum peius valent, tum quia ſomnus inde turbatur.

Crebriores ſed parvae refectiones conveniunt.

Potus quantitas ſucceſſive minuenda, ne aut ventriculus nimis debilitetur, aut tumere incipiant aegri.

Poſt febres continuas alvus ſaepius tardior eſt, ita ut per duas, aut tres dies eam non excernant; ſi nullum inde incommodum, nil movendum; ſi vero dolor capitis, anxietas, tenſio abdominis sequatur, clyſma applicandum.

Lectus brevi deſerendus eſt, quia et ſanus ei affixus inde debilitatur.

CA-

CAPUT III.

De Febre Ardente.

Febris ardens eſt continua remittens cum ardore digitum fere tangentis urente, ſiti inexplebili, ſiccitate corporis, dolore capitis, reſpiratione difficiliori, urina pauciore et rubra, pulſu duriore, ac pleniore.

Viri, iuvenes, fibra ſtricta et rigida gaudentes, aromaticis ſpirituoſis abutentes, in aëre calido et ſicco viventes, corpus nimium exercentes, vel et ii, quibus conſuetae haemorrhagiae ſuppreſſae ſunt, ut plurimum hoc morbo corripiuntur.

Differt ardens ab haemitritaea ſimptomatum intenſitate, et quod frigus non habeat tempore exacerbationis, ſed aeſtum maiorem.

Morbus eſt periculoſus; ubi lingua, fauces humectantur, alvus libera, urina minus colorata, aequabilis calor per totum corpus ad extrema uſque diffuſus deprehenditur, ſpes optima eſt valetudinis recuperandae, cum vaſa pervia et humores meabiles ſignificet; ſi autem urina tenuis et alba, ſummus calor circa vitalia cum extremorum frigore; ſi parotis non ſuppuret, neque alia ſuperveniat evacuatio; ſi ſanguinis ſputum, aut urinae cruentae mictus, deliria ferociſſima, reſpiratio admodum difficilis, convulſiones accedant, aut aegri floccos carpant, ſumma morbi lethalitas.

Cura a venae ſectione largiore incipienda, donec pulſus fiat mollior, calorque minuatur. Si venae ſectione facta iterum exorbitet febrilis impetus, denuo ſanguis educendus.

Nonnunquam pulſus nec adeo magnus, nec du-

rus deprehenditur, rubor tamen faciei, anhelosior respiratio, vitae genus praegressum, haemorrhagiae suppressae, etc. suadent vires non deficere, sed corpus ab humoribus obrutum esse, hinc vena tundenda; ut vero Medicus securus sit, pulsui alterius brachii digitus applicandus est, dum e vena aegroti sanguis mittitur. Si pulsus sit parvus, tremulus, intermittens, desistendum; si vero insurgat, sanguinis missione pergendum, cum hac in acutorum principio neglecta in subsequentibus febris stadiis nullo modo compensari possit testante Huxhamo.

Haemorrhoidibus tumentibus hirudines applicandae sunt.

Si saburra in ventriculo haereat, emetico ejicienda est.

In ardentis fervore medicamenta conveniunt, quae (ratione habita temperamenti, virium, etc.) saepius de die alvum movent (Nro. 2. 3.).

Praeterea indicantur, diluentia et sanguinis phlogisticam densitatem sine augmento velocitatis attenuantia; hinc decoctum hordei, acetosae, acetum, succus citri, nitrum, oxymel largiter ingerenda: (Nro. 4. 5. 6. 10.) cum in cadaveribus febre ardente defunctorum sanguis multus, crassus et ater in arteriis, paucissimus in venis reperiatur.

Pro potu sint emulsa tenuia cum pauco nitro, limonata, serum lactis, lac ebutyratum, acetum aqua dilutum.

Aestivo tempore succi recentium fructuum horaeorum aqua diluti exhiberi possunt (Nro. 11. 12.). Hi enim grati sunt, sitim, calorem minuunt, saponacea sua vi aquam oleo miscibilem reddunt, et efficiunt, ne subito iterum de corpore diffletur. Nonnulli Medici timent et damnant usum succorum ex fructibus horaeis expressorum, sed hi ipsi sine

metu eosdem saccharo in formam syrupi redactos praescribunt.

Ubi alvus adstricta, decoctum hordei cum cremore tartari acidum redditum optime pro potu inservit.

Contra immanem capitis dolorem epithemata ex pane secalino cum aceto conducunt. Ubi facies rubet et venae inflatae sunt, cum successu hirudines pone aures applicantur.

Ad calorem minuendum, sanguinemque a superioribus derivandum sinapismi (Nro. 13.) plantis pedum apponendi, qui dum sicci, renovandi.

Laudantur in ardentibus, ut crura aquae tepidae immergantur, et pedibus cataplasmata emollientia adhibeantur; talis autem medendi modus, etiamsi rationi maxime congruus, rarissime tentatur, et Medicum, qui hujusmodi auxilia praeceperat, se ludibrio exposuisse intempestivo Clar. Wintringham (*a*) vidisse contigit.

Eidem scopo inserviunt clysmata, quae simul ex intestinis feces in loco tam calido facile putrescentes eluunt, et dum oscula vasorum reabsorbentium intrant, sanguinem diluunt et attenuant, hinc etiamsi alvus libera, ubi magnus admodum calor deprehenditur, quotidie injici possunt, nisi vires nimium fractae sint.

Amarities oris, nausea, quae diluentibus et acidis brevi non corrigitur, vomitorium petit; saepissime enim in his febribus putridi quidpiam in primis viis haeret. Sic Illustr. van Swieten notat, ad finem aestatis vel in autumno raras esse febres inflammatoriam tantum naturam habentes, sed iam quid-

(*a*) Notationes et observationes in Rich. Mead. Monita, et Praecepta medica, pag. 31.

quidquam de bilioso participantes; hinc vomitorio neglecto deliria, anxietates, convulsiones sequuntur, licet id, quod vomitu ejicitur, nec mole valde spectabile, nec pravis qualitatibus insigne sit.

Si deliria ferocia, clysmata omni trihorio aut quadrihorio injicienda, sinapismi acriores (Nro. 14.) applicandi, abstinendum a vesicatoriis, inde enim febris maior, calorque auctus spectatur; eam ob rationem Illustr. van Swieten (*a*) cantharidum usum minime tutum esse dicit, ubi valida febris et calor magnus urget.

Si usu remediorum antiphlogisticorum praegressis depletionibus, et evacuationibus debitis febris pergat, vires langueant, cortex peruvianus, maxime ubi manifestae et regulares exacerbationes, in usum vocandus, qui remissionis tempore exhibendus.

Vires corticis praepollentes in febribus continuis aeque ac in intermittentibus profligandis Mortono (*b*) iam innotescebant.

Extracti forma magis arridet (Nro. 15.); in substantia datus non raro nauseam, anxietatem, sensum ponderis in ventriculo, amaritiem oris, maioremque calorem, alvi obstructionem generat, ubi ab extracto crebriores alvi deiectiones nigricantes, extracto similes cernuntur.

Sydenhamus iam nonnunquam tincturam corticis pulveri praeferebat, quia ab hoc constrictionem metuebat.

Quandoque a Pharmacopaeis addito sale tartari extractum paratur, ut labori, tempori, et carbonibus parcant, quia citius partes corticis solubiles ope salis tartari in aqua solvuntur, sed remedium inde

(*a*) Tom. 3. pag. 47.
(*b*) Opera medica pag. 55.

nascitur ad debellandum hunc morbum, ubi tantus motus humorum, et calor, magis noxium, quam proficuum.

Decoctum corticis peruviani (Nro. 16.) cum aceto, succo citri, sale polychresto (nisi diarrhaea adsit) syrupo ribium, aut rubi idaei edulcoratum, pulcherrime prodest. Cel. Vogel. efficacius id vult, ac extractum. Certe observata medica nos docent gangraenam proserpsisse cortice peruviano et in extracto et in substantia propinato, quae sistebatur decocto eiusdem.

Cum multi turbidum abhorreant corticis peruviani decoctum, Baumé infusum frigidum oculo gratum paravit. Infudit unciam dimidiam corticis in lagena sedecim aquae unciis: infusum hoc per aliquot dies reliquit, id saepius de die agitavit, tandem aquam hoc modo laete rubentem, ac ex fulvo coloratam per chartam emporeticam filtravit, ac ita porrexit, aut etiam pro extracto sicco sensim sine ebullitione evaporavit.

Haec methodus pro parando extracto, ut Baumé voluit, exiguae virtutis videtur. Rogavi expertissimum Professorem Iac. de Well, ut periculum faceret. Infudit quantitatem a Baumé determinatam cum eadem praescripta copia aquae, permisit infusum per 4. dies; aqua erat levissime colorata saporis leviter amaricantis, hac decantata, novam aquam affudit, idque tertia vice repetiit; tandem corticem residuum cum aqua nova decoxit, et obtinuit decoctum turbulentum saporis subadstringentis, simulque amarissimi, cum sapore infusi plane non comparandi.

Praetendit Baumé duabus infusionibus omne solubile ex cortice ita extraxisse, ut cortex tali modo extractus, ac dein in recenti aqua decoctus

ei

ei parum, aut nihil tribuerit. Clar. Wellius contrarium observavit. Erat enim huius infusum debile; decoctum vero ita frigide extracti corticis forte, praestans et sapidum valde: apparet itaque, quod aqua frigida infusus cortex nil minus, quam omnibus suis partibus solubilibus spolietur.

Multo efficacior est infusio calida; infudi enim unciam unam corticis peruviani selecti et pulverisati unciis sexdecim, et in loco moderate calido per triginta horas reliqui: decantata infusio bene quidem, sed non profunde colorata erat, attamen corticis sapore et odore optime impraegnata, ut aqua omnem substantiam efficaciorem inde extraxisse videretur, nam restans cortex per duas dein horas in aqua decoctus, ei vix quidquam praeter colorem rubrum tribuit.

Admodum nauseosis extracti, aut decocti loco sal corticis peruviani dictus exhiberi potest, quae pars magis resinosa est, primam in solutione formans cuticulam, dum leni calore humidum illud evaporatur.

Hinc maiori puritate ab extracto differre videtur, et drachma una magis efficax, ac binae aut tres extracti habentur. Anno 1759. hoc remedio aliis non proficientibus discipulum olim meum egregium Nosocomii Pazmaniani Physicum Henricum Collin hoc morbo decumbentem sanavi.

Corticis peruviani dosim determinant vires aegri, magnitudo morbi, constitutio epidemica. Uncia semis extracti sufficiebat, sed et saepe ad unciam j. nichtemeri spatio ascendendum erat.

Nec credendum, cum cortex adeo praestans remedium in hydrope, cachexia, fluore albo, passione hysterica, debilitate systematis nervosi sit, eum sanguinem densare; decoctum corticis peruviani sanguini

mixtum eum rubicondiorem et fluidiorem facit testante Schwenkio, et multorum cortice utentium sanguis facile secedebat, nec inflammatorius erat.

Quamdiu vero pulsus satis durus est, etiamsi venae sectiones sint institutae, primae viae purgatae et vires admodum prostratae, cortex non prodest, imo morbum auget.

Tentavi iam anno 1753, antequam corticis usum in similibus febribus per Clar. Pringle edoctus fuerim, cum remissionem regularem viderim, venae sectione facta et purgatis primis viis, morbum subito cortice iugulare, sed febres longiores, crises tardiores, imperfectas, et crebriores recidivas secutas dolui.

Supra laudatus Pringle (*a*) nec effectum sperat a cortice in gangraena, ubi vasa nimium plena, et dum sanguis crusta inflammatoria tectus est.

In ardentibus tamen, in quas intermittentes transiere, mox ab initio remissionis tempore cortex, aliis antiphlogisticis iunctus, summo cum effectu praescribitur.

Communiter in hisce febribus delirium maniodes iunctum est, nonnunquam tamen asaphodes notatur; pulsus tunc est debilis, celer, inaequalis, adsunt subsultus tendinum, tremores, oculi caliginosi, convulsiones. In hoc pessimo statu moschum (Nro. 17.) omni trihorio, aut quadrihorio (continuato simul corticis et diluentium usu, nisi aegri bibere recusent) summo cum effectu exhibui, sequebatur ut plurimum sudor moschum redolens, levans.

In hystericis et hypochondriacis, qui moschi odorem non ferunt, levis camphorae dosis: infusum serpentariae, (Nro. 18. 19.) aut spiritus cornu cervi cum essentia castorei (Nro. 20.) substitui potest.

Con-

(*a*) Observations on the Diseases of the Army. pag. 343.

Contra vigilias erectus corporis situs, regimen frigidius, alvus liberior, et linteum aceto et aqua rosarum madidum capiti impositum temporibus admotum pulchrum effectum facit.

Abstinendum ab opio, quod nonnulli suadent, ut impetus naturae ferocior inde compescatur. Vigiliae enim perseverantes crebrius leve inflammationis initium in encephalo notant, quod per opium facile augetur, cum ab eodem sumpto humores magis ad caput ferantur. Opii actio similis est ac vini, quod certe nemo in arte peritus commendabit, ubi inflammationis metus, et nemo eodem ferociorem naturae impetum compescet. In febre ardente ab opii parcissima dosi exhibita perturbationes capitis ac leve delirium vidit Fridericus Hoffmannus. Clar. Pringle docet opiata manifeste nocere, si vigiliae a febre pendeant. Testatur quoquo Clar. Gorter, quod motus acceleratus in febribus ardentibus non solum non compescatur opio, sed temulentia et furor inducatur.

Crisis est varia per haemorrhagiam narium, alvum, sudorem, parotides et quandoque haemorrhoides.

Nunquam benigna resolutione morbus hic solvitur; cum parvi tantum morbi solvantur, magni vero judicentur.

Haemorrhagia narium magnum nomen inter criticas evacuationes meretur in febre ardente. Praecedunt signa in capite de febre continua simplici dicta, oportet autem ut copiosus sanguis per nares effluat.

Si sanguis sit crassus et ater, guttatim erumpens, vas aqua calida repletum naribus supponendum, ut per vaporem hunc vasis laxatis cruori effluendo copia fiat:

Si nimia sit haemorrhagia, quod ex ingentis sanguinis profluentis copia, pallore, venis considentibus,

pulſu vacillante et debili noſcitur, acetum aquâ mixtum naribus externe applicatum conducit.

Haemorrhagiam narium nimis profuſam et die critico advenientem jam damnavit Hippocrates, hinc ſi tam valida ſit, ut periculum in mora adeſſe videretur exhauſto fere jam corpore, nunquam fefellit Illuſtr. van Swieten vitrioli albi meraciſſima ſolutio (Nro. 21.), ſi nempe turunda hac madida naribus immitteretur, curando, ut quam profundiſſime ingrediatur nares. Hoc fit, ſi calamus linteo carpto obvolvatur ſolutione vitrioli imbuto, dein immittatur hac lege, ut primo perpendiculariter intrudatur ad pollicis dimidii plus minusve longitudinem, ac ſi quis per narium foramina verſus fauces protrudere vellet, dein elevetur prudenter calamus relicto linteo carpto. Niſi tali cum cautela hoc fiat, raro ad locum affectum vitrioli ſolutio pervenit. Relinquitur autem haec turunda ibi, donec poſt unum, alterumve diem ſponte elabatur.

Parotides, vel et tumores glandularum inguinalium in hoc morbo apparent, quibus cataplasmata applicanda ſuadentur; ſed emplaſtra gummoſa, ut diachylum cum gummatibus, de galbano crocatum diſpenſator. Viennenſ. his praeferuntur, cum refrigeratis cataplaſmatibus parotides facile repelli poſſint. Statim ac pus formatum judicatur, aperiendae ſunt fruſtra expectatur fluctuatio puris, ac tumores integre maturi ſatis duri ſint. Si abſceſſus diutius clauſi relinquantur, in vehementi hoc morbo pus ſubito acre fit, ſanguinem intrat, et nonnunquam periculum praeſentaneum, dum ad partes nobiliores fertur, nonnunquam febrim lentam creat.

Abſceſſu aperto, ſi pus album non foetidum, ſpecillum non tingens conſpiciatur, ſi febris minuatur, bonum, ſi vero ſanioſum prodeat cum fractis admodum viribus, pulſu inaequali, intermittente, peſſimum.

Ubi

Ubi parotides subito disparent sine subsequente alia evacuatione, malum: sed et parotides suppurantes non certam salutem notant. Hippocrates jam binos aegros notat, qui suppuratis licet parotidibus, perierunt. Ballonius recte monet, parotides perniciosas esse, quoties febris cessationem non adferunt: Imo fere semper lethales sunt, nisi paullatim tumor corripiat, neque coma aut spirandi difficultas invadat.

Sputa crassa, mobilia lubrica testante illustr. van Swieten cum reliquis evacuationibus in ardente quidem concurrunt, raro tamen vel nunquam judicium his solis absolvitur.

Si tussis aegros corripit, praeter nominata superius remedia, pro ratione symptomatum et virium vitae simul dari potest decoctum althaeae cum oxymelle (Nro. 22.); si sputa crassa sint, et tenacia, unc. j. oxymell. scillae, aut altera addenda.

Ubi vero stertor accedit, sputa non prodeunt, ita ut metus suffocationis sit, kermes minerale propinandum, quod ad granum omni bihorio aut trihorio dandum (Nro. 23.). A levi hac dosi vix vomitus, aut diarrhoea orietur. Si vero excitentur, duo grana massae pillularum de styrace aut cynoglossi tali pulveri iungenda, donec vomitus aut diarrhoea minuantur, dein iterum kermes minerale solum exhibendum. Non multum ab opio metuendum est, in illo enim statu, ubi sputa et tenacia et crassa apparent, febris admodum mitigata est, nec amplius ferocior ille naturae impetus spectatur.

Urina cum sedimento lateritio potius pro crisis nuncio, quam critica evacuatione habenda; quo enim sediminis citior et diuturnior depositio, eo perfectior crisis.

Notat Boerhaavius, quod febris ardens critice cum rigore solvatur, sed bene monet Illust. van Swie-

Swieten, quod quamvis criticus talis rigor solutam et mobilem jam materiem denotet, in febre ardente tamen haec raro vel nunquam tales habeat dotes, ut sanis assimilata humoribus cum illis fluere possit per vasa absque ulla notabili functionum perturbatione, adeoque critica evacuatio fere semper talem rigorem sequi solet: itaque febris ardens solvitur quidem cum rigore, raro tamen vel nunquam hoc solo sanatur.

Cavendum, ubi similis rigor sequitur a calefacientibus, hic enim potissimum, ut monui, evacuationis futurae nuncius est, cum materiem peccantem mobiliorem significet, inde attritus minor et minutus caloris sensus nascitur. Post similem criticum rigorem restituto libero humorum motu per vasa, brevi sequitur aequabilis per universum corpus calor, hinc facile distinguitur a pessimo rigore, quem extremorum frigus excipit, dum immeabilis redditus sanguis ad extrema usque corporis propelli nequit. Hinc Hippocrates docuit, quod si rigor incidat fractis iam viribus, omnino funestus sit et aegri moriantur.

Si diarrhoea cum levamine fiat, critica est et sibi relinquenda; si vero vires debilitentur, facies collabatur, pulsus inaequalis, aut admodum debilis reddatur, cohibenda est, a nitro, salibus, melle abstinendum; extracti corticis peruviani loco substantia eius danda, cum ab extracto, ut superius monui, potissimum alvus crebrior sequatur, mixtura ex bolo armena et gummi arabico (Nro. 24.) omni bihorio aut trihorio ad unc. j. exhibenda simul tamen pro diversitate superius notatorum symptomatum decoctum corticis peruviani, camphora, etc. propinanda. Vesicantia suris applicata levamen ferunt.

Laudatur contra nimiam diarrhoeam radix salep (Nro. 25.), sed tute huic substitui potest laete in Austria crescens orchis morio Linnaei, cuius radix in

aqua

aqua una alterave ebullitione decocta, ab exteriore cortice mundata, filo suspensa et in aëre exsiccata, dura, ac semipellucida instar gummi tragacanthi evadens, in aqua dein tota solubilis, eamque glutinosam reddens (Nro. 26. 27.).

Prodest et in vehementiore diarrhoea infusum ex floribus rhoeados et sambuci paratum; oportet, ut flores sambuci sicci sumantur, cum recentes testante Vogel alvum moveant.

Nonnunquam in febre ardente pulsu forti et duro in mollem et parvum mutato diarrhoea debilitans fractis iam admodum viribus accedit et a quolibet potu assumpto augetur, tunc ad adstringentia confugiendum, et drachma semis aut scrupuli duo succi inspissati catechu, aut pulveris corticis simarubae mixturae cum cortice addenda, cum haec diarrhoea minus ab acrimonia, quam a relaxatione dependeat, quae facile oritur per potum perpetuo assumptum, per tot clysmata iniecta, per ipsum maiorem affluxum humorum iam in principio morbi a materia acri in primis viis haerente et intestina irritante generatum.

Urgente admodum necessitate opium per vices exhibendum.

℞. Opii pur. gr. jß.
Sacchar. albi drach. ij.
Aq. fl. rhaead. unc. iß.
M.

Sumat omni bihorio cochlear, donec alvi fluxus minuatur, cavendum enim est, ne subito sistatur.

Si post medicamenta adstringentia aut paregorica diarrhoea suppressa anxietas, respiratio difficilis oriatur, abdomen infletur, enema emolliens (Nro. 28.) ex decocto althaeae, aut lacte iniiciendum, extractum corticis peruviani propinandum, donec alvus imminutis iterum symptomatibus secedat, alias enim gangraena subito et morbo et vitae finem imponit.

Ad curam plurimum facit moderatus aëris calor, hinc ut aegri non plus iusto incalescant, oportet, ut potius supra culcitram, quam lectum plumis refertum decumbant.

Celsus iam monuit, quod febre ardente laborans amplo conclavi tenendus sit, quo purum et multum aërem trahere possit, et Galenus docuit, quod in morbis, ubi nimius calor, cavendum, ne a turba ingredientium hominum domus calefiat.

Hinc aestate, ubi calidus et siccus aër, non solum portae et fenestrae aperiendae, ita tamen, ut transitus aëris per has oppositas ad lectum aegri impediatur, sed et aqua frigida cum sale ammoniaco, nitro in pavimentum et ad parietes respergi potest, sic gratum et tutum refrigerium conciliatur. Rami florentis sambuci aut fraxini, salicis, betulae, populi, rosarum, oxyacanthae, viburni aquae immersi eandem absorbent et exspirant, aëremque ficciorem corrigunt.

Eodem scopo inserviunt lintea salis ammoniaci aut nitri muria madida in cubilibus suspensa.

Malus Viennae mos est, omni anni tempore et in omni fere morbo iuscula tepida, aut infusa theata affatim exhibere, inde enim et aestuante per febrim ardentem aegro calor magis augetur, et decumbentes non refocillantur, sed sudoribus diffluunt, hinc praeponenda frigidiuscula, acidula. Cavendum a gelido potu, licet enim gelidam quandoque profuisse in febribus noscamus, minime tamen optime monente Illustr. van Swieten ex rarioribus illis casibus concludi potest, illum semper febricitantibus exhibendum esse, non magis, quam si haleces salitos, lardum et similia quis commendare vellet in victu febricitantium, quia quandoque his assumptis febres curatae fuerunt, dum summo

mo appetitu haec desiderarent aegri et invitis etiam Medicis assumerent. Optime dicit Cleghorn (*a*), vituperandos esse eos Medicos, qui frigidum potum aegrotis negant, dum eum appetunt; damnandos vero esse eos, qui, ut Itali, et Siculi Medici, potum glacialem concedunt, nisi eo iam sani assueti sint aegri.

Pro pauperibus est serum lactis ebutyratum omni pinguedine butyracea orbum, acidulum. Si tamen nimia diarrhoea inde oriatur, quod saepius vidi, abstinendum.

Non raro post febres ardentes, maxime ubi sputa copiosa apparebant, corpus exhauritur et respiratio ad motum difficilior cum sputis purulentis notatur, equitatio, aura ruralis, decoctum ex cortice peruviano et lichene Islandico (Nro. 29.) interposito lactis usu cum moderato corporis exercitio pulchre prosunt.

Post febres continuas aegri sudoribus quandoque diffluunt, efficax admodum est salviae (Nro. 30.) infusum aquosum, aut vinosum; si inde, ut quandoque notavi, calor maior, aut sitis oriatur, cortex peruvianus, aut decoctum corticis peruviani cum spiritu vitrioli et guttis quibusdam liquoris anodini mineralis utiliter propinabitur.

Surditas post febres ardentes remanens aut sponte cedit, aut emplastro ex galbano cum camphora nuchae imposito tollitur.

Malo consilio reconvalescentibus ex ardentibus et reliquis febribus continuis purgans exhibetur, si de nullo symptomate conquerantur.

CA-

(a) Observations on the diseases in Minorca pag. 170.

CAPUT IV.

De Febre Putrida.

Febrim putridam nonnunquam per aliquot dies praecedit languor, somnus inquietus, appetitus prostratus, dolor capitis, lumborum, spiritus foetens, urina pessime olens, sequitur febris, quae remittit, iterum exacerbatur sine typo, pulsus ab initio celer, parvus, mutatur dein in fortiorem et si inflammatorii quidquam iunctum est, in duriorem, lingua est alba, anima foetens, os amarum, crebrius nausea, vomendi conatus, aut ipse vomitus aegros vexat. Urina est pauca, cutis interdum sicca, alvus constipata, quandoque crebriores deiectiones, sudor copiosus, sed sine levamine notantur.

Nascitur febris putrida ab abusu carnium, piscium, maxime non recentium, contagio, constitutione epidemica, inundationibus, aquisque effusis putrescentibus, retento perspirabili; hoc enim putrescentis indolis est et ad intestina plerumque refluens; quare pluviosa et tepida tempestate febris putrida frequentius occurrit, licet frigida quandoque hyeme grassetur.

A solo victu malo putrida epidemia pessima oriri potest; dum in obsidione Bredana fama pressi incolae impuro victu uterentur, saevissima pestis grassabatur, interim regius exercitus, qui hanc urbem obsidebat, omnibus ad vitam necessariis instructus a dira hac lue immunis erat. Et observatis constat, quod tempore belli in legionibus, ubi milites accuratius nutriebantur et purius servabantur, multo rariores febres putridae occurrerent.

Pu-

Putridiſſimae febris quoque cauſa eſt atmoſphaera ſtagnans frequentia hominum polluta, quae mox valde rancet; hinc in carceribus et noſocomiis, ubi plurimi homines congeſti ſunt, aër longiore mora peſtiferus fieri poteſt; ſic in penultimo bello, dum turba militum noviter lectorum cubiculis arctioribus includebatur, peſſima febris putrida plurimos e medio tollens oriebatur.

Quandoque putridae praecaventur, ſi caſtra ſaepius mutari poſſint, ſi magni ignes in iis accendantur, ſi tentoria ſuccenſi ſulphuris fumo crebrius purgentur. Bonum quoque foret acetum aqua dilutum praecipue aeſtuante Sirio militibus praebere; ſi vero aceti copia non ſit, aqua, cui quidquam ſpiritus vitrioli inſtillatur, conducit.

Diverſae indolis febres putridae occurrunt; nonnunquam putrido-inflammatorii quidquam iunctum eſt, quod ex pulſu duriore, facie magis rubra et venis plus inflatis noſcitur, ſanguineis, laute paſtis, bibulis non raro id accidit, vel ubi in initio morbi ventriculum et vires languentes per vinum aut aromatica erigere ſtudent aegri.

Non raro putrida materia ſolummodo in primis viis haeret, maxime in principio morbi, aut ubi hic a nimia repletione ventriculi per carnes vel piſces ſemiputridos ortum duxit; his pulſus non admodum debilis, vires non adeo fractae, color faciei minus luridus, os vero amarum, oppreſſio ad ſcrobiculum cordis, ructus foetentes ſunt.

Sed et haerente adhuc fomite in primis viis putridum iam in maſſam ſanguinis duci poteſt, tunc pulſus celer, inaequalis, debilis, cum oppreſſione ad ſcrobiculum cordis, ſudor et urina foetidior deprehenduntur.

Putrida ex contagio, conſtitutione epidemica, uſu

uſu aquarum putreſcentium non raro primo ſangui-nem afficit, dein putridum exinde ſecernitur, et ad primas vias fertur. Sic Hoffmannus monet, quod febres ipſae bilem generent.

Noſcitur hic morbus ex cauſis nunc dictis prae-greſſis; pulſus in initio debilis et celer eſt, vires plurimum proſtratae, ſudor copioſus, alvus crebra, ſeroſa, morbum non levans, petechiae brevi erum-punt ſine levamine, lingua plumbei coloris, facies lurida, deliria, tremores ſubito ſe iungunt, oculi ſunt turbidi, et licet aegri non appetant, nauſea tamen et vomendi conatus minores obſervantur, ac ubi ſordes in ventriculo collectae haerent.

Quandoque morbo putrido iam adulto ſtatus inflammatorius accedit, maxime ubi primae viae initio morbi evacuatae non fuerunt, hinc bilis pu-trida ſebre acrior reddita partes erodit et inflam-mat.

In hoc ſtatu pulſus celer, parvus, ſubdurus tangitur, ac ſi tenue filum ferreum per arteriam ductum eſſet; lingua eſt ſumme arida, genae rubent, deliria, meteoriſmus, ſingultus et convulſiones ac-cedunt, aegri aut potum reſpuunt, aut ab eodem anguntur, non raro medicamenta et potulenta vo-mitu reiiciunt, ut plurimum diarrhoea ichoroſa aegros e medio tollit.

Prognoſis in febre putrida eſt varia; quando-que, ubi fomes mali in primis viis haeret, emetico dato cito terminatur morbus; ſic Tiſſot (*a*) dicit: Emeſis febrim ſaepe omnino iugulat.

Nonnunquam per sex ſeptimanas durat morbus, maxime, ſi ab initio primae viae non ſatis purga-tae fuerunt.

Tran-

(*a*) Pag. 16. de febre biliosa.

Transeunt hae febres in intermittentes, obstructiones viscerum et icterum; saepe in ipsis febribus biliosis aegri, ut in ictero flavescunt, quod nec bonum nec malum signum. Pringle cadaver aperuit similis defuncti, et nihil calculosi, nihil obstructi in cystide, aut ductibus biliosis invenit.

Post evacuationes primarum viarum morbus per aliquot dies in eodem statu manet: si hypochondria mollia, aequalia, non dolentia, decubitus sanorum similis, respiratio facilis, mens conscia, pulsus aequalis, salus sperari potest: si pulsus in celerem, parvum, inaequalem mutetur, abdomen infletur, deliria, subsultus tendinum, convulsiones, singultus (qui tamen nimiae ingurgitationi quandoque originem debet) accedant, si aegri floccos carpant, excrementa inscie deponant, si pustulae purpureae vel lividae corpus deturpent, hypochondria tensa et inflata sint, aeger fere moritur.

Status inflammatorius principio febris putridae iunctus, quem vita lauta praegressa, pulsus plenior et durior notat, venae sectionem postulat, minori tamen quantitate sanguis detrahendus, ac in febre ardente.

In putrida sine statu inflammatorio venae sectio non convenit, imo ab hac morbus aut lethalis evadit, aut in longum protrahitur et languor diuturnus, cachexia, etc. sequuntur. Vidi pessimo consilio institutas venae sectiones ob calorem externum et acerbum capitis dolorem in putrida decumbentibus, quorum pulsus parvus et debilis, lingua spurca erat; haec enim mala monente iam Hollerio purgantibus sunt tollenda. Per magna certe circumspectione opus est notante Huxham et Pringle, ne in dignoscendis phlebotomiae indicantibus decipiamur, cum orgasmus putridi et dissoluti sanguinis aliquando

plethoram et inflammatoriam diathesim simulentur, ut exercitatiores etiam viri subinde fallantur.

Indicationes in febribus putridis sunt, materiam peccantem corrigere et evacuare. Ubi fomes morbi in primis viis latet, mixtura ex salibus mediis cum succo citri danda (Nro. 5.), quia materies haec saepe instar glutinis spissa est, ita ut subito eiici non possit.

Illustr. van Swieten notat post fervidissimam aestatem febres biliosas epidemicas cum molesta nausea et vomitu fuisse, in quibus statim vomitorium propinatum non levabat, ubi autem per unum alterumve diem diluentia et solventia data fuerant, sponte saepe vomitu excutiebatur corrupta bilis instar glutinis fere spissa, vel leni vomitorio secunda vice exhibito facile expellebatur.

Die una aut altera adhibitis frustra diluentibus et solventibus, vel ubi ingens nausea, aut vomitus spontanei, subito Ipecacuanha cum tartaro emetico propinanda.

Sola Ipecacuanha minus satisfacit, tum quia, ut iam in capite de febribus continuis monui, glutinosum bilioso iunctum eiicere non valet, tum quia alvum adstrictam potissimum relinquit, quae tamen in hoc morbo perpetuo aperta servanda.

Nonnunquam necessitas urget, repetendi vomitorium, maxime ubi digestiva exhibita non fuerunt. Impossibile fere est, diluentibus solis et acidis putridam hanc materiam corrigere.

Vidi aegros febre putrida decumbentes immaniter sitiisse, potum tamen respuisse omnem, quia et a gratissimis acidiusculis nausea augebatur. Metus quoque est, ne sordes putridae, dum intestina transeunt, per vasa bibula absorbeantur, in massam humorum ferantur, et eam malignitate sua imbuant; hinc Il-
lustr.

Illustr. van Swieten docet, quod in continuis autumnalibus post fervidissimas aestates ab accensa bile natis in initio purgans, aut emeticum conveniat, quia alias haec materia mora et calore ipso acrior reddita dein vomitum, vel putridissimam diarrhaeam causat, funestam saepe, dum morbi progressu fractis viribus validas tales evacuationes aegri ferre nequeunt; addit, quod a vomitorio illico magnum percipiant levamen, febris dein placide pergat, et sine molestis symptomatibus cursum suum absolvat.

Tota difficultas in eo consistit, ut bene distinguatur, an causa inflammatoria adsit, nec ne; pulsus durities, dolor acutus in regione ventriculi ad assumpta quaelibet auctus, tempus anni, vita praegressa, et constitutio epidemica lucem dant.

Monet optime Cl. Unzer (*a*) inflammationem ventriculi rariorem esse ac creditur, et dolorem ad scrobiculum cordis, anxietas, etc. subito evanescere post vomitorium.

Cavendum, ne Medici a tussi stomachali in hoc morbo frequentius occurrente terrefacti, vomitorium negligant, timentes inflammationem in pectore haerere.

Noscitur haec tussis ex ore amaro, anxietate ad praecordia, nausea, lingua spurca, vita praegressa, constitutione epidemica; abest magna durities pulsus, nec inspirando dolorem in pectore animadvertunt aegri; verum oppressionem in regione ventriculi et irritationem in eodem loco, quam tussis sequitur, sentiunt.

Mire certe corpus nostrum a bile circa praecordia haerente turbari potest: Galenus iam notavit convulsiones inde nasci subito cessantes bile per vomi-

(*a*) Der Arzt, eine medicinische Wochenschrift. Fünft. Band. S 621.

tum eiecta; refert saepius laudatus Illustr. van Swieten se ab optimo Boërhaavio edoctum fuisse, frequentem satis delirii in febribus causam esse sordes circa praecordia collectas, invenit id verissimum, dum unico vomitorio dato excussa hac suburra plures illico resipuerunt.

Per vomitum praeterea concutiuntur viscera abdominalia; hinc materies impacta solvitur, evacuationibus apta redditur, et obstructiones febribus autumnalibus communes impediuntur.

Ex dictis patebit, pessime errare illos Medicos, qui febrem putridam solis diluentibus et acidis debellare student, saburra in primis viis haerente.

In gravibus putridis observante Zimmermanno (*a*) evacuatio nunquam soli naturae est relinquenda et longe melius evacuat ars, quam natura.

Purgantia antiphlogistica non eiusdem sunt efficaciae ac vomitorium; imo notante Thom. Glass (*b*), vitanda est alvi purgatio, ubi os amarum, inferiora algida, aliave accidentia humores corruptos in ventriculum concurrentes ostendunt; nam sursum per os his proximus exitus est. Sic Tissotus observavit unicam emesim saepissime praestitisse, quod non attigerant repetitae alvi deiectiones.

Si autem vomitorium ob rationes in capite de Synocho non putrida adductas exhibere non liceat, purgantia antiphlogistica locum habent, ut tamarindi, cremor tartari, sal mirabile Glauberi, etc.

Neque timendum est in putridis alvo liquidiore in principio stipatis purgantia per epicrasim exhibere; si enim solis diluentibus morbus impugnetur, brevi alvi excretiones minuuntur, abdomen increscit, deliria et cetera pessima mala succedunt.

(*a*) Von der Ruhr unter dem Volke. S. 26.
(*b*) Commentarii duodecim de Febribus. Pag. 79.

Diarrhoea larga, excrementa omnino aquoſa in principio putridarum infauſti ſunt omnis, notant enim humorum colliquationem, hinc mox ad largam acidorum mineralium doſim et viribus admodum fractis, ad corticem peruvianum recurrendum eſt.

Nonnulli Medici finita operatione emetici paregoricum exhibent ad tumultus inde natos compeſcendos, ſed nocet opium, ubi natura evacuatione eget, in hac febre etiam poſt vomitum alvus liberior requiritur, tum ut putridum in inteſtinis iam forſan haerens evacuetur, tum ut materies impacta per actionem emetici mota, ſoluta et ad inteſtina lata eliminetur.

Opio ſumpto febris augetur, ſudor excitatur nocivus in initio morbi, corpus, ad putredinem magis diſponitur; ab opio enim aſſumpto mortui citiſſime putreſcebant.

Neque paregorica in decurſu morbi ad quietem aegris conciliandam conveniunt, damnavit eorum uſum in febre bilioſa Pringle. Tralles (*a*) in peſſimae indolis epidemia ſimili febri putridae epidemicae noſtras terras anno 1772 debellanti, quae poſt pluvias diuturnas, fluviorum et piſcinarum exundationes, aëremque inde ſqualidis effluviis inquinatum, annonaeque caritatem oriebatur, et in illa, quam e caſtris et praeliis reduces milites attulerant, omnia remedia opium habentia reliquit et vinum aqua dilutum cum ſpiritu vitrioli, infusum rutae et decoctum corticis peruviani feliciſſime exhibuit.

Purgatis primis viis medicamenta diluentia, putredini reſiſtentia, alvum apertam ſervantia largiter exhibenda, hinc mixtura (Nro. 5.) omni bihorio aut trihorio propinanda.

[*a*] Tom. II. pag. 183.

Si vero per crebriores deiectiones, vires magis magisque prosternerentur, pulsus debilior fieret, a salibus abstinendum, alvum enim ita moderari oportet, ut ex altera parte virium ruina, ex altera maligni humoris intra corpus retentio impediatur.

Multi Medici in initio omnium febrium acutarum mixturam sic dictam Hoffmannianam praescribunt: sumunt communiter aquae uncias IV. vel V., aceti destillati unc. semis, lapidum cancrorum drach. j. vel drachmam unam semis, syrupi unc. semis. Portio haec aceti non sufficit ad saturandam, sive solvendam totam lapidis cancrorum quantitatem, ut inde fiat sal medius terreus; solvet ergo acetum inde partem reliquo intacto manente; hinc mixtura est ex lapidibus cancrorum partim aceto saturatis, partim crudis minime in hoc morbo conveniens; portio lapidum cancrorum aceto non saturata putredinem magis promoveret, ut Pringliana observata docent, parte lapidum cancrorum, quae aceto saturatur, diaphoresin et diuresin excitare credunt. Verum Galenus iam monuit, in principio morbi crisim non fieri. Forte adeo frequenter haec mixtura praescribitur, quod Medici aliquid agere velint, ne videantur nihil egisse, interim maximo cum aegrorum detrimento id fit, dum eo tempore, quo hoc remedium propinatur, remedia efficacia negliguntur.

Ubi alvus adstricta, tensio abdominis, etc. praeter mixturam salinam, vel decoctum tamarindorum clysmata (Nro. 31.) iniicienda.

Si status inflammatorius febri putridae iungatur, indoles morbi testante Clar. Schroeder (a) est periculosissima, cum inflammatio remedia saepius postulet a putredine contra indicata, ut venae sectionem, tem-

[a] Opuscul. medic. Tom. II. Pag. 180.

temperantia, etc. et putredo medicamenta requirat, quae inflammatio non admittit, ut corticem peruvianum, cardiaca. Similibus pro potu limonata, acetum aqua dilutum, lac ebutyratum ab omni pinguedine orbatum convenit.

Serum lactis in febre putrida graviore non ſat efficax videtur, notavit Tiſſot, quod eo aſſumpto aegris poſt aliquot horas ructus nidoroſi moti fuerint. Hinc ubi magna diſpoſito ad putredinem, acida mineralia, aqua ad gratam aciditatem diluta, largiſſima copia exhibenda sunt, haec enim putredini potenter reſiſtunt et atoniam, perpetuam fere putredinis comitem, ſemper noxiam corrigunt.

Dum icterus febri putridae accedebat, serum lactis cum ſpiritu vitrioli ad fortiorem aciditatem paratum egregie profuit.

Si debitis evacuationibus praegreſſis, diluentibus, acidis exhibitis, febris pergat, vires minuantur, ad corticem peruvianum confugiendum, cum putredini adeo adverſetur. Pringle foetorem in carne iam putrida abegit et ei iterum firmitatem cortice conciliavit.

Neque exſpectandum eſt, donec aeger per aliquot horas ſine notabili febre ſit, calor enim in putrida non ex attritu, ut in febribus inflammatoriis et intermittentibus, quod pulſus monſtrat, ſed potius a diſpoſitione in putredinem pendere videtur. Obſervata certe nos docent, thermometrum in cadavere febre putrida ante mediam horam defuncti 96. gradus caloris adhuc notaſſe.

Nonnunquam conſtitutio epidemica putridarum, ut anno 1772 obſervatur, in quibus evacuato fomite ex primis viis, ſubito cortex peruvianus pluribus aegris exhibendus erat, licet lingua adhuc ſpurca et urina admodum colorata notaretur; cortice enim

tardius exhibito morbus remedia omnia eludens aegros e medio tulit; necessitatem corticis docuit pulsus parvus et celer, vires maxime prostratae, remissiones aut nullae aut brevissimae.

Addidi in simili casu salia media cortici peruviano, ut alvum quotidie aliquoties exonerarent aegri. Cortice vires erigebantur, febris minuebatur, putredo corrigebatur, salibus putridum, in ventriculo et intestinis iam haerens, evacuabatur.

Variat corticis peruviani dosis ratione vehementiae morbi, virium, constitutionis epidemicae, etc.

Nonnunquam unc. semis nicthemeri spatio sufficit, nonnunquam ad unciam ascendendum est, saepe unciae duae aut tres ad morbum integre debellandum efficaces notantur, quandoque vj. xij. unciae necessariae erant ad aegros a febre integre liberandos.

Si inter corticis usum aegri angantur, febris augeatur, respiratio difficilior fiat, signum est, putridum adhuc in primis viis haerere, hinc hae prius purgandae et a cortice tamdiu abstinendum est.

Cavendum a cortice nimis mature exhibito; sic Illustr. van Swieten meminit febris continuae remittentis autumnalis epidemicae, cum anxietate, colore icteritio, flavedine in adnata tunica oculorum; si in hac, antequam obstaculum illud in hepate solutum fuisset, cortex propinabatur, post diuturnos languores putridissima dissenteria oborta e medio tulit plurimos.

Nisi alvus admodum libera dr. j. salis polychresti aut altera mixturae cum cortice addenda, neque metuendum, corticis vim inde frangi, ut in intermittentibus notatur, dum aegris copiosior est alvus; magis enim in febre putrida cortex ut putre-

dinem arcens, atoniam corrigens, quam ut febrim fugans remedium agit; salium similium cum cortice connubium (nisi alvus iam admodum libera) summe necessarium est, licet enim et initio morbi per remedia evacuantia et diluentia materies putris ex primis viis eliminata fuerit, potest tamen in ipso decursu morbi putridum ex humoribus secerni et ad intestina ferri.

Inter corticis usum largiter acida mineralia continuanda. Habui nonnullos, qui nicthemeri spatio unc. semis, drach. vi., imo unciam aqua dilutam hauriebant.

Ridendi Medici, qui decem, quindecim guttas spiritus vitrioli librae uni aut alteri aquae admiscent, non memores moniti Celeberr. Hoffmanni, quod proportio esse debeat inter causae morbificae magnitudinem et inter virium medicatarum efficaciam.

Optime acida mineralia, ob diversam in diversis pharmacopaeis aciditatem, vel ad gratiam, vel fortiorem acorem praescribuntur (Nro. 32. 33.).

Ut aegri maiorem dosim acidorum mineralium sumere valeant, nonnulli Medici magnam quantitatem spiritus vitrioli cum gummi tragacanthi praescribunt. Sed an sana suadet ratio, ideo infringere, aut obtundere vires alicuius medicamenti, ut id dein in maiori quantitate propinari valeat? venena demulcentibus involuta vim deleteriam perdunt, hinc et acida inviscantibus obruta vim salutiferam amittere videntur.

Maior itaque effectus a minori portione spiritus vitrioli aqua diluti saccharo vel syrupo edulcorati sperandus erit; quam a maiori eius dosi mucilagine gummi tragacanthi involuti.

Ab acidis mineralibus in principio morbi exhibitis saepe anxietates et nausea augentur, nisi vomitorio antea sordes e ventriculo eliminentur.

Si vires admodum collabantur, pulſus debilis et mollis fiat, vinum rhenanum aut auſtriacum ad uncias duas, tres mixturae cum cortice addendum.

Aegris, qui ſudoribus diffluunt, et quorum pulſus mollis et debilis eſt, profuit, ſi duae partes olei vitrioli et una pars ſpiritus vini multa aqua diluta propinentur.

Deliria accedentia, facies rubra, oculi feroces, ſinapiſmos plantis pedum applicandos, veſicatoriis longe anteponendos poſtulant.

Valcarenghi notat, quod a cantharidibus putredo augeatur, et Illuſtr. van Swieten docet, veſicantia non adeo tute adhiberi poſſe, ubi humores diſſoluti, acres, in putredinem vergentes et magnus humorum motus adeſt.

In aegris ſoporoſis cum pulſu debili, parvo, intermittente, inaequali, tremoribus, oculis caliginoſis, deliriis obſcuris, veſicantia felicius in uſum vocantur; cum tunc malum magis in nervis et liquido nerveo, quam in maſſa ſanguinis haerere videatur.

Dum veſicantia indicantur convenit plura et repetitis vicibus apponere, quam ea aut nimis diu relinquére, aut maiori cantharidum copia nimis acria reddere; ſic dolores, ſtranguriae et peſſimae exulcerationes evitantur.

In ſtranguria poſt veſicantia appoſita emulſa largiter haurienda.

Peſſimum ſignum eſt, dum humor e veſicatorio eductus, foetet. Anno 1758. in conſtitutione epidemica plurima loca, quibus veſicatoria applicabantur, gangraena afficiebantur, larga tunc corticis peruviani in ſubſtantia quantitas neceſſaria erat, externe fomenta ex antiſepticis herbis cum cortice peruviano in uſum vocabantur (Nro. 34.); nonnunquam china china digeſtivo mixta ſumme profuit.

Po-

Potens remedium antisepticum est cortex peruvianus cum alumine externe applicatus.

Ubi in febre putrida vermes aut per os aut per alvum egerebantur, mixturae cum cortice peruviano drach. semis, aut scrup. ij. radicis valerianae cum successu addidi.

Si tremores, subsultus tendinum, convulsiones observentur, praeter acida corticem peruvianum, vinum austriacum, et remedia penetrantia et excitantia danda sunt.

Inter tot millia acute decumbentium experientia didici, aegris, quorum pulsus parvus, debilis, sed aequalis et mollis erat, camphoram et serpentariam profuisse; iis vero, qui pulsum tremulum, inaequalem, intermittentem, sed mollem habebant, spiritum cornu cervi cum essentia castorei maioris opis fuisse.

Quamprimum vero pulsus leviter durus erat, moschus solus levamen tulit; hic enim, quin stimulum augeat, vel permanentem faciat, nervis amicus est.

A mixtura ex spiritu cornu cervi et essentia castorei plurimis aegris sanitas restituebatur.

Optime monet Ill. van Swieten (a), quod maiori cum fiducia nunc utamur salibus alcalinis, postquam per experimenta Cel. Pringle constitit, putredinem per hos sales non promoveri, uti antea credebatur.

Castoreum contra tremores laudat Forestus (b) et merito ad inordinatos spirituum motus compescendos commendatur.

Ubi vero usu mixturae huius (Nro. 20.) pulsus parum durior evadit, quod rarissime observavi, moschus substituendus est.

Non-

(a) Tom. IV. pag 223.
(b) Lib. 10. Observatione 99.

Nonnulli aegri camphoram non ferunt. Ego ipſe ante plures annos febre putrida laborans (a qua per Illuſtr. Facultatis Medicae Praeſidem et Archiatrorum Comitem Lib. Bar. de Storck liberatus fui) a levi camphorae doſi ſumpta ſemper convellebar.

Publicae gratitudinis teſtimonium erga virum hunc Celeberrimum hoc loco adducere liceat. An. 1772 febrim putridam adeo vehementem contraxi, ut univerſa fere civitas (quem immeritum licet favorem gratiſſimo ad cineres uſque ſervabo animo) iam mortem meam doleret, per praefatum Virum cortice, veſicantibus, ſerpentaria, etc. ex orci faucibus ereptus fui.

Hoffmannus a ſcrupulo vel dimidia drachma camphorae nec maiorem aeſtum, nec pulſum adauctum, ſed potius manifeſtum refrigerium, praeſertim circa praecordia obſervaſſe scribit; imo addit, quod uncia ſpiritus vini ingeſta, vel unicus hauſtus vini generoſi plus caloris corpori inferat, quam duae drachmae camphorae.

Multi Medici autoritate hac firmati duas, tres camphorae drachmas intra nicthemerum nonnunquam sumendas volunt, et felices inde effectus recenſent.

Ego nec Cel. Hoffmanni, nec aliorum Clarorum practicorum fidem et obſervata denegare cupio; fateri ſolum debeo, me nunquam ultra decem, quindecim, ad ſummum viginti grana nichtemero praeſcripſiſſe.

Vidi enim in multis, quibus camphora maiori doſi exhibita fuit, pulſum celerrimum, faciem ruberrimam, oculos torvos, imflammatos, convulſiones et phrenitidem lethalem ſecutam fuiſſe.

Veroſimilius itaque cum Cel. Prof. Cranz (*a*), qui

(*a*) Materia medica et chirurgica. Tom. I. pag. 191.

qui camphorae vires admodum calefacientes et ſtimulantes censet, eam ad ij. vel iij. tantum grana exhibendam iudico, ubi materies morbi diſſlari poteſt; nocivam autem, ubi inflammatio partem adurit. Eiuſdem mentis eſt Clar. Vogel (*a*), dum ait: refrigerandi autem ſcopo nunquam quemquam vidi aſſumpſiſſe camphoram, nam ſi quis velit drachmam dimidiam ſpiritus vini camphorati per duo saltem minuta horae ore continere, idque eo colluere, certe non de calore tunc conqueretur, ſed de ardore igneo et urente, ipsum halitum reddente igneum. Celeber. Tralles, qui olim virtutem refrigerantem camphorae credidit, contrarium in proprio corpore dein expertus fuit (*b*). Geoffroy (*c*) monet, quod a nimio camphorae uſu gravitas capitis, vigiliae et diſpoſitio ad inflammationes naſcantur.

Neque obeſt Clar. Muzelii obſervatum, qui maniacis et melancholicis quotidie unciam dimidiam exhibuit abſque ulla pulſus, aut morbi mutatione; conſtat enim, ſimiles aegros ſaepiſſime nec a fortiſſimis draſticis, nec ab ingenti ſpirituoſorum copia, nec a magna opii doſi mutari, nemo tamen inde draſticis vim purgantem, spirituoſis inebriantem et calefacientem, et opio virtutem paregoricam negabit. Ii ipſi, qui olim camphoram ingenti illa doſi exhibebant, nunc eam aut vix, aut moderate praeſcribunt.

Quandoque a materia putrida acerrima, ex maſſa humorum ſecreta et ad primas vias delata, hae inflammantur, pulſus antea ſatis mollis (ut ſuperius notavi) in parvum, durum mutatur, reſpiratio fit difficilior, genae magis rubent, deliria increſcunt, et aeger poſt summas anxietates moritur.

In

(*a*) Hiſtoria materiae medicae, pag. 314.
(*b*) Hiſtor. choler. pag. [illegible]
(*c*) *Traité de la matiere médicale*. Tom. IV. pag. 30.

In pessima hac febris putridae indole cortex peruvianus vix levaminis quidquam fert, imo symptomata ex usu eiusdem augeri videntur. Sola salus in sero lactis cum spiritu vitrioli parato (Nro. 35.), atque prudenti moschi usu exspectanda.

Si morbus oriatur ex fomite putrido, mox in massam humorum delato, ut a contagio, vel ex effluviis putridis, febris nascitur periculosissima; subito maligna. Incipit cum maxima prostratione virium, sopore; pulsus est celer, parvus, brevi inaequalis, undosus, intermittens, oculi sunt turbidi, accedit tremor, convulsiones, etc.

In hac febris putridae specie venae sectio aegrum necaret.

Si putrescens simul in ventriculo materia, mox vomitorium exhibendum, materies enim putrida cum saliva et alimentis deglutita in ventriculum delata adeo subtilis esse videtur, ut moram diu non patiatur, sed subito massam humorum intret.

Neque tamen in omni putrida ex contagio orta, ut quidam suadent, emeticum est dandum; infectio enim et per inspirationem et inhalationem fieri valet, cum nicthemeri spatio plus, quam libram inhalemus.

Pessimus quoque error foret, abs necessitate purgantia propinare, dum fractis adeo viribus facile inde diarrhoea colliquativa, convulsiones, etc. sequuntur.

Acida mineralia largissima dosi in usum vocanda, brevi quoque ad corticem peruvianum descendendum, vires vino austriaco, vel rhenano erigendae. Sopor, aut delirium materiem morbiferam a superioribus per vesicantia derivandam indicat.

Tremor, subsultus tendinum, convulsiones accedentes, medicamenta ex camphora, spiritu cornu cervi,

cervi, moscho (Nro. 17. 18. 19. 20.) pro diverſitate pulſus indicant.

Solvitur febris putrida variis viis. Si non adeo gravis ſit, nonnunquam vomitu terminatur, arte, vel quod rariſſimum, natura producto.

Haemorrhagia ſola morbum vix tollit, poteſt tamen cum euphoria fieri, ſi ſatis cito accidat et putrido inflammatorium iunctum ſit.

Ubi malo provecto ſupervenit et ſanguis tenuis nec facile, ubi frigeſcit, coëuns vehementer erumpit, humores a putrido fomite ſolutiſſimos ſignificat et lethalitatem morbi notat; in hoc ſtatu acidorum mineralium, corticiſque doſis augenda et a ſtimulantibus abſtinendum eſt. Spiritus nitri dulcis aut liquor anodinus mineralis exigua copia prioribus remediis iungi poteſt.

Externa quoque auxilia contra haemorrhagiam narium in capite de febre ardente dicta in uſum vocanda.

Sudor criticus aequalis eſſe debet, qui enim circa caput, faciem et cervicem ſolum oritur, in gravibus mortem, in mitioribus morbi longitudinem notat.

In principio morbi vix quidquam boni a ſudore exſpectandum, niſi forte in conſtitutionibus epidemicis, ubi materies morbi adeo tenuis, ut cum primo sudore difflari poſſit.

Frequentius in initio putridarum sudor copioſus ſordibus in primis viis haerentibus originem debet, et excuſſa per emeticum ſaburra, aut purgante dato evaneſcit.

Cavendum itaque, ne regimine calido aut medicamentis ſtimulantibus ſudor exprimatur.

Sudore critico apparente corpus moderate tegendum eſt, acidiuscula diluentia perpetuo ingerenda;

da; arcenda aura frigida, aut aër per rimas angustas intrans, aegrum alluens.

Sudores critici nimii, nisi calido regimine urgeantur, rarissimi sunt; si tamen occurrant, ut aeger exinde debilitaretur, abstresio corporis, aër frigidiusculus sensim et cum prudentia admissus, largus corticis peruviani et acidorum mineralium usus facile hos compescet.

Diarrhoea in febre putrida frequenter critica est. Damnavit quidem Hippocrates alvi fluxus impense graveolentes, colliquativos, sed rarissime in febre putrida alvus cocta occurrit, et experientia constat, alvum summe putrem et graveolentem in vigore morbi criticam fuisse.

Noscitur critica diarrhoea ex levamine morbi; si enim talia purgentur, qualia oportet, confert et facile ferunt. Abstinendum tunc a salibus mediis, aliis vero remediis superius nominatis pro diversitate symptomatum strenue pergendum.

Si adeo crebrae alvi deiectiones, ut pulsus parvus, debilis, inaequalis fiat, vires admodum minuantur, morbus est periculosissimus, difficillimus sanatu, quia, quae diarrhoeam domant, febrim augent, et si deiectiones non impediantur, pereunt aegri.

Similis diarrhoea originem saepissime debet vomitorio ab initio morbi neglecto.

Remedia in hoc statu requiruntur, quae et putredini resistunt et nimiam partium laxitatem impediunt. Primo loco bolus armena in auxilium vocanda (Nro. 33.).

Pro potu infusum ex floribus sambuci et rhaeados spiritu sulphuris acidum redditum exhibendum est, vel et decoctum salep, aut orchidis cum spiritu vitrioli.

Si

Si pulſus ſit mollis, extracti loco cortex peruvianus in ſubſtantia propinandus, qui putredinem corrigit et roborat, hinc utrique ſuperius notatae indicationi ſatisfacit.

Soleo pulverem chinchinae ſubtiliſſime pulveriſatum exhibere, cum minus nauſeoſus et vix ſtomaco moleſtus ſit. Sed circa pulveriſationem corticis monente Bergio (*a*) obſervandum, quod primus, leviorque pulvis abiiciendus ſit, quippe qui plerumque nonniſi epidermide corticis, lichenibuſque annexis conſtat.

Urgente neceſſitate ad aſtringentia recurrendum, cortex ſimarubae, ſuccus catechu ad scrup. ij. vel dr. j. mixturae addendus; hic enim et ſimul adſtringit et putredini reſiſtit.

His omnibus non proficientibus, laudanum liquidum, ſed prudenti manu propinandum.

Si diarrhoea minuta abdomen infletur, anxietas, reſpiratio difficilis oriatur, ab adſtringentibus abſtinere, alvum clyſmate emolliente (Nro. 28) eluere, cortice et acidis mineralibus ſtrenue pergere oportet. Ventre inde non detumente, rheum praedictis pharmacis addendum eſt.

Peſſimum ſignum eſt, dum cum alvo liberiore abdomen tumet et inflatur; ſignificat enim ſummam fomitis putredinem et viſcerum debilitatem. In ſimilibus crebrius petechiae malo omine conſpiciuntur, hinc Boërhaavius monuit, quod ubi puſtulae purpureae vel lividae corpus deturpant, hypochondria tenſa et inflata ſunt, aeger fere moritur.

Sanavi nonnullos fomentis abdomini impoſitis ex mentha, rore marino, etc. vino incoctis; curandum,

(*a*) Materia medica pag. 196. Tom. I.

dum, ut lintea bene exprimantur, et ne nimis calida applicentur, vel frigefacta relinquantur. Clyſmata ex decocto corticis et chamomillae (Nro. 36.) iniiciebantur, interne mixtura ex cortice peruviano additis binis ſcrupulis vel dr. i. liquoris anodini mineralis exhibebatur.

Aegris debiliſſimis vinum rubrum aqua dilutum concedebatur.

Rariſſime critica per urinam evacuatio in febre putrida occurrit, ſaepiſſime tamen ut criſis nuncia apparet.

Nonnunquam mingendi difficultas accedit ab horizontali decubitu et laetus vidit anonymus Auctor in febre noſocomica mediolanenſi, cum iam chirurgus cathetere inſtructus accederet, aegros in poſitione verticali collocatos ſtatim ac abunde mingere potuiſſe (*a*). Nonnunquam in eadem epidemia involuntaria fiebat urinae excretio, modica pro ratione potus cum abdomine tenso; manum regioni hypogaſtricae attente apponere fas erat; ſi tumor veſicae figuram referebat, ſi preſſione nonnihil urinae effluebat, catheteris experimentum inſtituere oportuit, magna ſiquidem urinae copia educta fuit, licet aegrotantes identidem, attamen involontarie lotium antea dimitterent (*b*).

Non raro parotides, abſceſſus varii in febre putrida naſcuntur, quibus facile gangraena succedit, niſi cortice peruviano in et externe adhibito impediatur.

Poſt febrem putridam nonnunquam ſudor debilitans manet; laudatur tunc merito ulterior corticis uſus.

Ob-

(*a*) Pag. 41. de febre nosocomica mediolanenſi.
(*b*) Pag. 5.

Observavit Cel. Werlhoff, quod cortex morborum acutorum reliquiis exstirpandis et restituendae transpirationi insensibili utiliter adhibeatur, egregium naturae robur addat, et lentae tabificaeque aegritudinis metum et periculi reversionis recidere soleat.

Tumores pedum oedematosi fugata febre aegros interdum vexant: si nulla viscerum abdominalium obstructorum signa adsint, lentes frictiones pedum cum pannis laneis fumo succini, aut benzoes imbutis conveniunt, pedes altius reponendi sunt et fasciis spiritu menthae et aceto rutae irroratis in dies (prout tumor minuitur) magis constringendi.

Interna remedia ex cortice peruviano et marte (Nro. 37. 38.) iuvant, cum symptoma hoc debilitati originem debeat.

Abstinendum ab omni purgante, quod pessime noceret.

Si vero obstructiones viscerum adessent praeter frictiones redeuntibus magis viribus infusa ex absynthio (Nro. 39.), centaurio minore, etc. vinosa aut aquosa locum habent.

Appetitus languens cortice peruviano, amaricantibus et si alvus adstricta sit, salibus mediis erigendus; cavendum a spirituosis.

Aëris puritas et renovatio non satis commendanda in febre putrida, secus aeger putridas suas exhalationes inspirat, aër magis calefit, qui calefactus et exhalationibus repletus elasticitatem perdit, hinc somnus impeditur, aeger debilitatur, ad sudores ut plurimum nocivos disponitur. Experientia docuit Clar. Pringle, putredinem multo rapidiorem esse in clauso, quam aperto aëre.

Acetum patulis vasis igni imponendum, sic in vapores resolutum putredinem aëris corrigit. Vasa,

 quae

quae excrementa aut urinam recipiunt, ſubito evacuanda ſunt et bene eluenda.

Obſervata docuere, quod vapor aceti, pulveris pyrii nec profuerint ad mortalitatem febrium putridarum corrigendam, niſi cautum fuerit, ne multi aegri in eadem domo decumbant et aëris renovatio fiat. Hinc patet, quam difficilis putridarum cura in noſocomiis ſit, quae potiſſimum locantur inter alia et fortaſſis altiora aedificia, unde nec novus ſed jam particulis peregrinis inquinatus aër accedit, impurus vero diu remanet. Saepe etiam fieri ſolet, ut aeger in eodem, quo alius peſſimo putrido morbo exſtinctus eſt, locetur lecto, unde etſi linteamina nova et pura imponantur, non fieri poteſt, quin halitus perverſi in ſtragulis occulti noceant.

Induſia et lintea ſpurca renovanda; timendum enim, ne per vaſa abſorbentia putridum illud in corpus iterum ingeratur. Cautela tamen opus eſt, dum exanthemata prodeunt, aut aeger admodum ſudat.

Si perpetuis ſudoribus aeger diffluat, lintea ſicca leviter calefacta ſub induſio madido corpori apponenda, et dein ſubito, ut aura frigidior caveatur, induſium ab homine ſano portatum, calore lecti tepidum redditum, induendum.

De diaeta ea notanda, quae prioribus capitibus dicta fuerunt.

Multi ex penuria putridam contraxere, iis toto decurſu morbi iura carnium tenuia ſucco citri addito largiſſime ingerenda erant ad corpus nutriendum et vires conſervandas; morbi enim, qui ab inanitione fiunt, repletione curandi ſunt.

Si in putrida gelidum potum expeterent aegri omnem alium faſtidientes, minime abſonum videtur illum concedere, cum in putrida, ubi ſanguis in diſ-

dissolutionem tendit, minus eius coagula metuenda sint: cavendum tamen, ne simul et semel ingentem copiam ingurgitent monente Illustr. van Swieten.

Ii, qui inserviunt putrida decumbentibus, utantur acidis, aceto et sale bene conditis, nec ieiuni aegros accedant, cum his vehementior sit inspiratio observante Hoffmanno et aër ad interiora plenius admittatur: idem notat, quod grassantibus populariter morbis ab aëris constitutione calida et humida tenuis diaeta et moderatus boni vini usus incolumes servet; vinum enim erigit, moerorem pellit et timorem, qui in epidemiis semper maior observatur. Nam animi affectus tristes non tantum nocent, quatenus ab illis absque alia causa praegressa febris excitatur, verum etiam corpus sic disponitur, ut ab aliis causis facilius affici possit (*a*).

(*a*) Swieten. Tom. II. pag. 127.

CAPUT V.

De Febre Maligna.

Febris maligna noſcitur ex ſubita et ſumma proſtratione virium, pulſus quandoque eſt celerior, quandoque naturali tardior, ſed ſemper debilis; accedunt frequenter animi deliquia, somnolentia, ſubſultus tendinum, tremores, urinae communiter pallidae nonnunquam ſedimentum deponunt, ſaepe ſine eo conſpiciuntur, non raro materia quaedam levis furfuri ſimilis per totam urinam inaequaliter diſperſa eſt. Lingua muco albicante obſidetur et aegri quandoque pituitam inſipidam vomunt. Calor vix ſolet tribus vel quatuor gradibus naturalem excedere.

Cauſae huius morbi ſunt fructus crudi, fatui, panis ex frumento corrupto, aër nebulosus, frigidiuſculus, contagium. Frequenter inter milites graſſatur maligna, dum sub dio cubare, vapores ex terra exhalantes et pluvias excipere coguntur, dum veſtimenta madefacta ſiccis permutandi non eſt locus, et dum eos terror, metus et mortis formido percellit.

Triplex occurrit maligna: una ubi inflammatorii quidquam iunctum eſt; altera, in qua putredo malignitati accedit; et tertia, quae forte in sero, forte in nervis haeret.

Prima ſpecies vix poſſibilis videtur, cum notante Huxhamo, inflammatoria ab oscillatione vaſorum et sanguine denſiore oriatur; lenta autem et nervoſa effectus ſit vaſorum nimis laxorum et ſanguinis inertis atque tenuis.

Re-

Reperiuntur tamen, subiungit supra laudatus Huxham, varii morbi, praecipue illi contagio excitati, qui utrisque sunt communes: similis certe anno 1770. grassabatur.

Incipiebat morbus cum calore, tussicula, genis rubentibus, respiratione difficiliori, sopore, prostratione virium, pulsus non admodum plenus, sed celer et solito durior erat, urina fere naturalis. Plures in eadem domo fere semper hac febre corripiebantur, inter pauperes praecipue grassabatur. Perpetuae aëris vicissitudines praecedebant et magna tam per pluvias, quam per nives pluribus mensibus humiditas.

Sanguis pauca quantitate detrahendus erat, conveniunt enim potius repetitae, quam largiores phlebotomiae.

Cruor eductus levissima crusta obductus conspiciebatur, venae sectione neglecta pulsus in parvum, subdurum mutabatur, ac si filum aeneum per arteriam ductum esset, accedebant subsultus tendinum, convulsiones, deliria ferocia, respiratio summe anxia et aegri stertorosi moriebantur.

Praemissa venae sectione exhibui sequens decoctum:

℞. Flor. Verbasc.
— Sambuc. aa unc. j.
Infund. per ⅛ hor. partem in aqua font. fervid. colat. lib. j. Adde
Succi citri dr. vj.
Syrup. 5. Rad. aper. unc. jß.
Sumat omni bihor. unc. ij.

Pro potu erat decoctum hordei cum oxymelle;

Quarta aut quinta ut plurimum die sputa pauca, sed exscreatu difficilia prodibant, hinc unc. j. oxymel. scillitici decocto addenda erat.

Nonnunquam secunda aut tertia iam die tremo-

tes ingentes, subsultus tendinum cum pulsu celeri, undoso et gravi sopore accedebant; quare quatuor, nonnunquam quinque vesicantia applicanda erant.

Camphora moderata dosi cum successu propinabatur, maiori data sudorem, calorem, linguae siccitatem sine levamine augebat.

Raro sola camphora sufficiebat, sed mixtura (Nro. 20.) iungenda erat; hinc omni trihorio aut quadrihorio cochlear mixturae exhibebatur, donec pulsus aequalior, fortior, mens magis serena et symptomata minuta notarentur.

Urina tunc erat magis colorata cum levi mucoso sedimento.

Iudicabatur morbus per aequabilem, copiosum sudorem, sed et simul largius erat urinae profluvium.

Ubi aegri calido regimine morbi initio vexabantur, ubi plures homines etiamsi sani in eodem cubiculo degebant, vel ubi ingruente morbo iam quidquam putridi in ventriculo haerebat, febris putrida accedebat et petechiae sine levamine erumpebant; cortex peruvianus, acida mineralia, ut in capite de putrida dictum fuit, exhibenda erant.

Ceterum in maligna simplici acida et refrigerantia locum non habent; hinc monet Freindius (*a*), quod diversa sit insania, qua insaniunt nonnulli, quorum in acidu posita est omnis curatio, quique spem nullam nisi in aceto, aut pomorum agrestium succo collocant, quasi, quia nefas est aegrotum comburere, ideo protinus frigore eneccare oporteat.

Nonnulli satis cito sanabantur, quidam longo tempore ad perfectam sanationem usque decumbebant, paucissimi in morbo hoc atrocissimo methodo relata tractati moriebantur.

Si

(*a*) Comment. de Febr. III.

Si putrida malignae iuncta est, nausea, anxietas ad praecordia, abdomen tensius notatur, urina magis colorata est, et sudores foetidissimi.

Remediis cardiacis et putredini resistentibus, ut in capite de febre putrida dictum, morbus debellandus.

In tertia febris malignae specie, dum morbus a contagio ortus, miasma salivae mixtum in ventriculum delatum nonnunquam appetitum prostratum, nauseam, vomendi conatus causat, subito emeticum convenit, ne diathesis inflammatoria in ventriculo oriatur; vel miasma massam humorum ingrediatur.

Nonnunquam vomitus sine signis aut inflammationis, aut latentis in ventriculo saburrae aegros vaxat, prodest tunc infusum menthae; si non sufficiat, empiastrum de labdano cum camphora regioni ventriculi applicandum; urgente admodum necessitate dr. j. electuarii diascordii omni trihorio aut quadrihorio exhibenda, donec vomitus minuatur.

Venae sectio in febre maligna nocet pessime, nec clysmatibus in hoc morbo locus est.

Plurimum prosunt vesicantia, raro duo sufficiunt; ubi magnus sopor, utiliter nuchae apponuntur.

Diluentia aquosa sola non iuvant; sed talia requiruntur, quae stimulant et lentorem illum forte nervis inhaerentem corrigunt. Infusum menthae et florum sambuci syrupo de duabus edulcoratum saepius sumendum.

Ubi tremores, subsultus tendinum, convulsiones, etc. camphora, spiritus cornu cervi, moschus, serpentaria in auxilium vocanda.

Cortex peruvianus in febre maligna non mul-

tum

tum opis fert, si pulsus admodum celer, undosus, inaequalis; prodest tamen ad finem morbi spiritui Mindereri iunctus, ubi post usum remediorum pulsus in aequalem quidem, sed parvum et sano tardiorem mutatur.

Incerta est ad mortem et ad salutem dies.

Signa, quae sanitatem sperare faciunt, sunt: maius robur pulsus, urina magis tincta, caput liberius.

Quandoque hic morbus sine evacuatione notabiliore terminatur.

Parotides, miliaria, urina saepius hanc morbi speciem levant, saepissime vero sudor aequabilis.

Diarrhoea in febre maligna rarissime critica est, hinc et initio morbi, ubi nulla signa saburrae in ventriculo latitantis, sed maxima debilitas, compesci debet, et ad finem morbi iusto etiam tempore eveniens, si paulo largior sit, moderanda, optime monente Tralles et Pringle, cum vires ad mortem usque emungat; hinc laudano liquido, vel electuario diascordii prudenti manu dato compescenda est. Diarrhoea imminuta sudor levans ut plurimum sequitur.

Haemorrhagia malignarum periculosissima est, Wepferus contra eam ichtyocollam commendavit.

Prodest cortex peruvianus, liquor anodinus mineralis cum spiritu vitrioli.

Externe ea conveniunt, quae in capite de febre ardente recensita fuerunt.

Aëris puritas non satis commendanda, hinc acetum candentibus prunis imponendum et tempore admodum humido spiritus vini accendi potest.

Cavendum ne corpus nimiis stragulis obruatur: cavendum quoque, ne aegri lecto eximantur et erecti sedere cogantur, quia vires cordis, optime no-

notante Pringle, nimis debiles sunt, quam ut sanguinem aliter, ac in situ horizontali ad cerebrum ferant.

Victus ex hordeo, panatella propinandus et praecipue, si aeger appetat, moderatus usus vini rhenani, aut austriaci concedi potest.

Tremor fugata iam febre nonnunquam remanet a debilitate et inanitione; hinc nutrientia, roborantia, ut cortex peruvianus, vina oleosa, frictiones, exercitia corporis suadenda.

Sudor quoque absente iam febre aegrum vexat; tollitur infuso salviae vinoso, spirituoso, cortice et si vires admittant, equitatione et exercitio corporis.

CAPUT VI.

De Miliaribus.

Miliaria alia rubra ſunt, alba alia; haec plerumque graviorem comitantur morbum, ſed et rubra periculoſa eſſe poſſunt, teſtante Allionio.

Saepe alba et rubra mixta conſpiciuntur, nonnunquam confluunt, hae potiſſimum peioris indolis.

Miliaria ſunt ſporadica, epidemica et quandoque in paludoſis locis endemica.

Frequenter in febribus catarrhalibus ſpectantur, crebrius puerperas infeſtant, modo, gravioribus, modo levioribus ſtipantur ſymptomatibus, ſaepe exſiccantur, iterumque in eodem morbo apparent.

Praecedunt miliaria febris acuta, anxietas, dolor ſpinae dorſi, oppreſſio pectoris, tuſſicula, dolores rheumatici, oculi lacrymantes, urinae quandoque ſine ſedimento, quandoque eneorema deponunt.

Incerta eſt eruptionis dies, criticis, 4ª, 7ª, 9ª, 11ª, 14ª, 17ª, etc., ſed et aliis indiſcriminatim diebus prodeunt.

In noſocomiis dies critici determinari vix poſſunt: optime noſcunt Polyatri, qui quotidie pauperibus medicinam faciunt, quam difficile ſit, ex vulgo morbi praegreſſi hiſtoriam expiſcari.

Collum, iugulum, pectus primum occupant, rariſſime faciem. Supra cutim in puſtulas rubras vel albas ſemen milii et lentes ſubinde aquoſas referentes elevantur, exſiccantur, furfuracee deſquammantur, iterum redeunt, nonnunquam rumpuntur et humorem fundunt ſerosum.

Prognoſis varia eſt: robuſti, ſanguinei rarius cor-

corripiuntur miliaribus, ſed et magis inde periclitantur, quam feminae molles et viri laxi.

Quo copioſiora miliaria, eo potiſſimum periculoſiora; morbum nonnunquam levant, nonnunquam nil mutant, hinc a multis Medicis critica, ab aliis ſymptomatica morbo accidentalia dicuntur; paucis notabo, quae mihi colligere licuit.

A ſordibus in ventriculo haerentibus vomitorio non eiectis miliaria erumpunt. Illuſtr. van Swieten id notaſſe videtur, dum dicit, an non forte in febribus collectis circa praecordia ſordibus quandoque exanthemata prodeunt? Certe mihi talia in morbis curandis occurrebant, quae huic ſententiae favere videbantur, cum nempe ſurſum vel deorſum ſponte vel arte deturbatis his ſordibus evaneſcebant haec exanthemata. Confirmat idem Zimmermann (*a*), qui miliaria ut ſymptoma periculoſum vidit, ubi in principio diſſenteriae debita evacuantia in uſum non vocata fuerunt.

Iis, qui calidiore regimine tractantur, frequentiora ſunt miliaria, ubi diſſlatis ſubtiliſſimis craſſiora ad vaſa cutanea moventur: apparebat id, dum Fratres Miſericordiae acuta decumbentes ex nimia ſollicitudine ſaepius ab aſſiſtentibus eiuſdem ordinis ſtragulis plus tecti crebrius miliaribus laborabant, ubi reliqui Nosocomii aegri rariſſime exanthemata habuerunt.

Illuſtris Sanchez, olim Auguſtiſſimae Ruſſorum Imperatricis Archiater inter Germanos ſolos miliaria vidit dum ipſis Ruſſis eadem raro vel nunquam accidere obſervavit: adſcribit id ſtragulis plumaceis; quibus priores cooperiuntur.

An non ideo frequentiora puerperis miliaria?
dum

(*a*) Von der Ruhr unter dem Volke. S. 26.

dum omnis aura a feminis adſtantibus arcetur, hinc, cum aquoſis tepidis abutantur, materia facilius ad cutim diſponitur.

Soli vero huic cauſae exanthematum eruptionem adscribere nec ratio, nec experientia ſuadet. Sic Celeb. Baldinger (*a*) notat rara fuiſſe in exercitu Regis Boruſſiae miliaria, licet calor cubiculi et remedia calida vexaſſent aegros.

Tralles aſſumpto opio in febribus exanthemata generari dicit, an non ab aucto inde humorum motu et impeditis evacuationibus?

Quandoque epidemica conſtitutione prodeunt. Sic anno 1758 omnes ſere acuta decumbentes haec exanthemata habuerunt, licet primis viis purgati, nec ſtragulis onerati, aut medicamentis calidis vexati aegri fuiſſent.

Stimulum certe in aëre nos ambiente latere poſſe mens eſt magni aphoriſmorum Boerhaavii Commentatoris.

An non quandoque talis conſtitutio ab inſectis per aërem diſperſis? ſuadent id Linnaei obſervata, licet omnia vel plurima exanthemata ab inſectis naſci minime contendam.

Cum Cel. Cullen obſervavi, frequentiora miliaria iis eſſe, qui magnas ſanguinis depletiones paſſi ſunt. Forte quia Medici vires aegrorum nimium languentes medicamentis ſtimulantibus, ſudoriferis et calido regimine non raro erigere ſtudent.

Erumpunt nonuunquam efflorescentiae miliares moderato aëris regimine datis antiphlogiſticis, evitatis ſtimulantibus, die critica, praecedente magna anxietate, inquieta corporis iactatione, anheloſa reſpiratione, quae apparentibus exanthematibus levantur. Si

(*a*) Von den Krankheiten einer Armee. S. 159.

Simul pulsus parvus in magnum, inaequalis in aequalem, cutis arida in madeſcentem mutatur, oculi turbidi clariores redduntur; hinc ſecretio materiae morbificae et eiuſdem per vaſa cutanea excretio fieri videtur, prout id obtinere ſaepius citatus Lib. Baro van Swieten meminit, dum Tomo 2do ſtatuit, febrilis exanthemata frequentiſſime inde fieri, quod per febrim deponatur materia critica in vaſa quaedam obſtructa dilatata vel rupta, et pag. 404. monet, quod in febribus malignis lenitas et levamen obſervetur, dum exanthemata erumpunt.

Proſper Alpinus quoque in immortali ſuo de praeſagienda vita et morte aegrotantium tractatu puſtulas parvas milio ſimiles malas quidem et exitioſas quandoque ſtatuit, bonas tamen eſſe dicit, ubi natura praeſertim critice excernit humores ſumme putridos et ubi, cum ſignis coctionis apparent, annectit; aegroti enim ipſis erumpentibus maxime levantur.

Nec obſtare videtur, criticam non eſſe per miliaria evacuationem, quod aut sudor aut urina cum sedimento lateritio ſaepius iuncta ſit. Frequenter enim occurrit, eos, qui diarrhoea iudicantur, ſudare nonnunquam, et urinam talem deponere.

Confirmat id Araeteus, qui, poſtquam dixerat larga narium haemorrhagia vel alvi deiectionibus morbum levari, addit: eſt etiam, quod in urinas convertitur; quibus autem omnia ſimul accidunt, ii celerrime ſublevantur.

Ex his forte apparet miliaria nonnunquam critica eſſe, quod maxime in febribus catarrhalibus et rheumaticis accidit.

Ipſi huius ſententiae adverſarii ab exanthematibus levamen ſperare videntur, dum corticem peruvianum ut remedium expulſionem exanthematum ſumma cum aegrorum euphoria promovens, ſuſtinens, maturans, perficiens laudant.

Peſſime tamen errare videntur ii Medici, qui exanthemata regimine calido et medicamentis ſtimulantibus extorquere ſtudent; hac enim methodo ſubtiliſſima diſſipantur, craſſiora in corpore remanent, aegri ſudoribus diffluunt, febris accenditur. In ſimili caſu, ſi miliaria erumpant, anxietas et cetera ſymptomata non minuuntur, verum augentur et deliria, phrenitis ſuccedunt.

Arcendus tamen frigidior aër, cavendumque, ne aegri ex lecto eximantur, adverſarii enim calidioris regiminis teſtantur, quod aegri miliaribus decumbentes debiles admodum ſint, et ad minimam auram frigidam perceptam perniciose habeant, imo plures, dum ad neceſſaria corpus erigere geſtiunt, animo linquantur.

Cura in miliaribus ea eſt ac in febribus, quae ſine his terminantur, decoctum hordei, ſuccus citri, acetum, oxymel, ſyrupus ribium, rubi idaei etc. in uſum vòcanda.

Peſſimum praeiudicium nonnullorum animis inſedit, cum in miliaribus odor vapidi aceti notetur, abſorbentia exhibere et acidiuſculorum, acidorumque uſum interdicere. Sitis ingens et appetitus, quo aegri ad acida feruntur, id non peccare, ſed metum putredinis adeſſe docent, cadavera certe eorum, qui miliaribus pereunt, cito intolerabiliter foetent et intumeſcunt. Hallerus (a), dum Leidae paucis cadaveribus avide uteretur, obſervavit, muſculos viſcorem concepiſſe cum acido manifeſto odore; ſolet autem acorem, qui putredinem praecedit, ingratum eſſe, videtur enim in animali putreſcente rancor corrupti olei ſe cum evoluto acido coniungere.

Ubi ingens calor, dolor capitis, rubor faciei, pul-

---

[a] Suplem. II. pag. 35.

pulſus durus praeſentibus etiam exanthematibus, venae ſectio inſtituenda.

Abrahamus Nehemias (a) Luſitanus iam voluit: ut poſt exanthematum eruptionem, praeſertim ſi antea ſanguis miſſus non fuerit, ſi adſit plenitudo, vena ſecetur, additque, denique in omni morbo, omni tempore, loco, aetate etiam puerili et ſenili, ut ſimul omnia complectar, ubicunque apparuerit ſanguinis plenitudo cum virium robore, ſanguis mittendus citra ullam exceptionem.

Ubi vires deficiunt, pulſus inaequalis, debilis, intermittens eſt, vinum auſtriacum, veſicantia, camphora, cortex peruvianus, etc. pro varietate ſymptomatum, ut in prioribus capitibus dictum, in auxilium vocanda.

Nonnunquam ſubito diſparent miliaria, quod malum ſignum, niſi alia levans evacuatio accedat, ſecus anhelitus, diſpnoea, deliria, oppreſſio praecordiorum, ſubſultus tendinum, convulſiones et non raro mors ſequitur.

Quo copioſiores puſtulae et prominentiores, eo maius iis ſubſidentibus periculum.

Retrocedunt miliaria ab exceſſu in eſculentis et potulentis, calido nimis regimine, ab aura frigidiore, diarrhoea copioſiore, hinc diverſa requiruntur auxilia, ut miliaria iterum ad exteriora ducantur.

Pulsus durus, facies rubra, calor magnus venae ſectionem indicat, quandoque repetendam; maxime ſi exanthemata a ſpirituoſis aſſumptis, aut lochiis ſuppreſſis originem duxerunt.

Sanguis eductus ſaepe denſiſſimus conſpicitur, hinc patet, miliarium eruptionem ſoli putridae ſanguinis ſolutioni tribuendam non eſſe.

 An-

(a) Methodus medendi universalis per sanguinis miſſionem et purgationem. Lib. II. cap. 2.

Antiphlogiſtica remedia ex radice graminis cum ſale polychreſto, oxymelle, ſucco citri, etc. in uſum vocanda, corpus moderate tegendum, ab omnibus calidis ſtimulantibus remediis abſtinendum.

Miliaria, ut ſuperius monui, exceſſu eſculentorum retrocedunt, noſcitur id ex relatione aegri, ſensu ponderis ad ſcrobiculum cordis, ructibus male olentibus, nauſea et vomendi conatu. Diluentia tentari poſſunt, ſi ſymptomata inde non minuantur, ſaburra in ventriculo haerens infuſo ipecacuanhae ejicienda eſt (Nro. 40.).

Si nullus in diaeta error praegreſſus, nec latitantis in ventriculo ſaburrae adſint ſigna et miliaribus retrocedentibus vomituritio, aut vomitus ſequatur, notat, materiam morbi ad ventriculum latam eſſe, pulſus parvus, inaequalis, undoſus, vires admodum proſtratae, tremores, ſubſultus tendinum obſervantur, cavendum a vomitorio, ſed veſicantia ſuris applicanda theata tepida largiter exhibenda, camphora, moſchus, eſſentia caſtorei, ut in capite de febre maligna dictum, in uſum vocanda.

In convulſionibus poſt miliaria retrogreſſa ortis vix efficacius remedium ac moſcus occurrit, qui, ut Huxhamus teſtatur, ſine magno calore per cutim expellit, certe moſcho aſſumpto potiſſimum aequalis, blandus et levans ſequitur ſudor, quem tranquillus excipit ſomnus.

Continuare ſimul oportet diluentia, corticem peruvianum, etc. pro varietate ſymptomatum.

Si diſparentibus miliaribus, oborta largiore diarrhoea aeger levetur, nihil mutandum eſt. Ubi vero debilitas, anxietas, tremores, cetera gravia ſymptomata aegrum vexant; veſicantibus, et internis remediis in prioribus capitibus nominatis diarrhoea ſenſim ſenſimque compeſcenda eſt.

CA-

CAPUT VII.

De Petechiis.

Aliae ſunt rubrae, aliae lividae, demum et nigricantes, rariſſimae ſed peſſimae ultimae, malae quoque lividae, ſed et rubrae periculosae.

Nonnunquam purpureae aut lividae prodeuntes in rubras mutantur, nonnunquam quae rubrae prodierunt, purpureae et lividae fiunt.

Epidemicae et ſporadicae graſſantur, quandoque miliaribus iunctae ſunt, nonnunquam cum morbillis prodeunt et ſaepe poſt eos ſpectantur.

Incerto erumpunt die ut miliaria, vires proſtratas, pulſum debilem, deliria, ſoporem, ſitim et potiſſimum continuam remittentem febrem comitem habent.

Collum, iugulum, pectus, abdomen, femora, raro pedes occupant; ſi in facie prodeant, periculo pleniores, dilatantur, non eminent, ſine desquammatione abeunt, ſenſim diſparent; ſimiles ſunt morſibus pulicum, ab his diſtinguuntur, quod ſtigmatibus careant, quae in morſibus pulicum conſpiciuntur, nonnullae rotundae et aequales ſunt, aliae diffuſae intra cutim latius procedunt, haec ſpecies rarior, ſed periculoſior eſt.

Dum in febribus putridis primae viae non ſufficienter purgantur, petechiae ſaepius apparent. Patet id ex medicamentis praegreſſis, nauſea vel appetitu proſtrato, abdomine magis inflta, alvo admodum foetente, lingua ſpurca, urina iumentosa, anxietate ad ſcobiculum cordis, ſudore copioſo nov levante.

Sed et petechiae erumpunt, ubi materies morbi

primo ſanguinem et humores afficit. In his aegris ſaburrae in primis viis latitantis ſigna abſunt, petechiae citius cernuntur, urina minus craſſa et colorata eſt, ſopor, ſubſultus tendinum, tremores brevi aegros vexant, ſudor aequabilior, ut plurimum levans, ſequitur.

Nonnunquam conſtitutioni epidemicae, ambientis aëris calori et medicamentis ſtimulantibus originem debent: hinc frequentius petechiae morbillos aut variolas comitantur, vel in locis humidis arctis graſſantur, aut ubi multi aegri in aëre minus renovato decumbunt.

Petechias vix unquam criticas eſſe et experientia et ratio ſuadet, cum ceteris paribus, quo plures et copioſiores hae eruptiones, eo morbus periculoſior. Aſſerit tamen Magnificus Störck, ſe iuvantes petechias vidiſſe.

Familiares militibus petechias eſſe, teſtatur Mindererus, (a) quod per pluvias madefacti cogantur in humidis veſtibus dormire, optime ergo cautum erat, dum in exercitu noſtro milites palliis muniebantur.

Frequentiſſime apparent petechiae in febre putrida, rarius in maligna, rariſſime in inflammatoria.

Cura differt pro ratione febris, quae eas comitatur.

Pulſus durus, plenior (licet rariſſime occurrat) venae ſectionem poſcit. Sanguis tunc eductus cruſta tenuiſſima tectus ſaepius apparet. Cura in his eadem eſt ac in febre continua ſimplici.

Petechiae in febre putrida apparentes largiſſimam quantitatem acidorum mineralium et corticis poſcunt: obſervavit enim Huxhamus et alii Cel. Autores, ſanguinem in febribus petechialibus detractum vere foetidum fuiſſe.

Vires labefactae vino auſtriaco et levi camphorae doſi erigendae, maiorem enim ſaepe non ferunt aegri.

(a) Medicin. militar. pag. 375.

aegri. Sic egregius Carolus Strack (*a*) a XXIV. granis camphorae de die ingestis febrim et morbum inde auctum vidit.

In petechiis cum febre putrida crebrior alvus animadvertentibus iam Wratislaviensibus timenda non est, imo ubi abdomen tumidum et inflatum, appetitus prostratus, nausea, lingua sparca animadvertitur, infuso tamarindorum, tinctura rhei, sale polychresto alvus sollicitanda est, interposito acidorum mineralium et corticis peruviani usu. Minus tuta purgantia ex scammoneo et ialappa videntur, quae tunc a quibusdam autoribus commendantur. Si vero praedicta symptomata absint, purgantia remedia vitanda videntur; optime Camerarius (*b*) asserit: petechiae in certis epidemiis diarrhoea solvuntur, cave autem, ne ad omnes extendas, pluribus diarrhoea fatalis est.

Pro potu optime inservit serum lactis spiritu vitrioli ad fortiorem aciditatem paratum.

Stimulantia et sudorifera in simili casu magis nociva quam proficua observantur.

Abdomine inflato praeter remedia alvum leniter moventia clysmata ex infuso florum Chamomillae prosunt.

Si petechiae cum febre maligna apparent, ubi malum in sero aut liquido nerveo haerere videtur, remedia in capite de hisce febribus nominata conducunt.

Si pulsus parvus, debilis, sed satis aequalis, camphora prodest; ubi vero pulsus tremulus, undosus, mixtura (Nro. 20.) longe efficacior reperitur.

In febre maligna cum petechiis diarrhoea periculum portendit; hinc remediis in prioribus capitibus allatis brevi compesci debet.

Quae in praecedentibus de diaeta et aëris puritate dicta fuerunt, in febre petechiali quoque locum habent.

(*a*) Obs. med. de morb. cum petech. (*b*) System. cautel. med. p. 371.

CAPUT VIII.

De Variolis.

Omnis aetatis homines, frequentissime vero infantes variolis afficiuntur, ab iis immunis est foetus sentiente Cotunio et Mauriceau exemplum narrat feminae, quae quinto graviditatis mense graviter variolis decumbebat, absque quod infans minimum signum habuerit huius morbi. Simile quid apud Olaum Borrichium legitur. Verum testatur Mead infantem in utero matris variolis laborasse et Cl. van Ipern uxor gravida, duos liberos variolis affectos absque omni incommodo curans, infantem sanum quidem, in quo tamen vestigia variolarum conspicerentur, peperit, paulo ante partum, ubi foetus probabilius hoc morbo laboravit, anxia fuit (*a*).

Sporadicae sunt et epidemicae, hae vernali tempore ingrediuntur, aestate maxime grassantur, minuuntur autumno et vix hyeme apparent.

Occurrunt discretae et confluentes, ubi pustulae non sunt distinctae, sed paulo post eruptionem in vesiculam rubram parum ultra superficiem cutis protuberantem confluunt. Hae periculosiores censentur, sed confluentes nonnunquam minus negotii faciunt ac discretae. Hinc a Clar. Mead in benignas et malignas dividuntur.

Praecedunt variolas lassitudo, dolor capitis, lumborum, horripilatio, anxietas ad praecordia, vomitus, celeritas pulsus, frigus, succedente calore, quem

(a) Comment. Scient. Harlem. Vol. [illegible] pag. 596.

quem ſudor excipit, febris minuitur, iterum augetur, ſopor ut plurimum infantes vexat, ex quo quaſi terrefacti ſaepius evigilant, adulti communius inſomnes ſunt.

Tertio vel quarto die primum in facie, mento, pectore, collo apparent maculae rubrae, parum tamen elevatae, ut accuratius digito examinatae tangi poſſint. Conſpicitur dein in medio earum punctum pellucidius, quo a morbillis diſtinguuntur. Augentur poſtmodum variolae numero, elevantur in puſtulas, fiunt latiores, et demum dorſum, pedes, femora petunt.

Eruptio potiſſimum per tres aut quatuor dies contingit, per totidem circiter ſuppurantur, ſimili tempore immutatae manent, eodem ordine exſiccantur et per ſquammas decidunt.

Pus primo eſt tenue, dein magis flaveſcunt puſtulae et circulo rubro circumſcribuntur. Si paucae ſint, cutis intermedia naturalis eſt coloris; ſi copioſae, rubet et tumet: hinc facies primo ita intumeſcit, ut oculi claudantur. Dum puſtulae in facie exſiccantur, eius tumor minuitur et manus maxime ſuppurant et inflantur, ultimo demum pedes.

Hic eſt ordo variolarum benignarum, malignae et citius erumpunt et ſuppurationis exſiccationisque tempus longius extenditur.

In adultis ſalivatio, in infantibus diarrhoea frequentiſſime accedunt.

In nonnullis febris et ſymptomata adeo levia ſunt, ut morbus non animadvertatur, niſi variolis iam apparentibus.

Quandoque tarde admodum erumpunt ob ſummam debilitatem.

Sunt et variolae, quae verrucarum formam in-

duunt nulla sequente suppuratione, sed una fere exsiccatione terminantur.

Proguosis est varia ratione constitutionis epidemicae, aetatis, subiecti, symptomatum et variolarum ipsarum.

Nonnunquam epidemia admodum benigna est, non raro pessimae speciei variolae epidemice grassantur, infantes ut plurimum facilius curantur, quam aetate provecti; gravidae et puerperae maius incurrunt periculum, plus quoque periclitantur cacochymici, scorbutici et venerei.

Quo variolae citius prodeunt, eo periculosiores notantur, quandoque tamen, ut superius monui et malignarum tardior eruptio est ob summam aegrorum debilitatem; pulsus horum parvus, pallor faciei, totiusque corporis, sopor profundus et maxima virium prostratio animadvertitur.

Vomitus continuus, inquietudo, ingens ad praecordia anxietas, vehementes lumborum, dorsi, abdominis dolores, urina tenuis malignas communiter nunciant variolas.

Convulsiones in infantibus leviores ante eruptionem nil sinistri notant, graviores et diuturniores ingentem febrim et copiosissimas variolas futuras indicant, timendae maxime sunt convulsiones, ubi post eruptionem acceduut, vel si retrocedentibus variolis, aut suppurationis tempore sequantur.

Haemorrhagia eruptionis tempore levamen fert; mala, quae post eam spectatur. Infausti ominis est haemoptoes et mictus cruentus.

Diarrhoea rarior est in discretis, sed periculosior, observante Helvetio, ac in confluentibus, cum vires frangat et pustulas supprimat.

In benignis post eruptionem symptomata minuuntur; si vero calor, vomitus, deliria, sopor conti-

tinuent, vel ſubſultus tendinum accedant, morbus eſt periculo plenus.

Quo puſtulae, pauciores, plus elevatae, reſpiratio liberior, eo benignior morbus.

Peſſimae ſunt variolae depreſſae, ex atro rubentes, nigricantes, in medio foveam impreſſam habentes. Periculoſiſſimae quoque cryſtallinae, quarum puſtulae ichorea et glutinea materia repletae ſunt.

Purpureas maculas, variolis interſperſas mortis fere ſemper praenuncias vidit Sydenhamus.

Cura varia eſt.

Admodum benignae variolae remediis non egent, ſed dieta et dato ad finem morbi levi purgante curantur. In reliquis cura variat ratione ſymptomatum et virium.

Hinc ſi febris exorbitet, moderanda; ſi vires langueant, excitandae, prout in capite de febribus in genere dictum fuit.

Certa ſigna variolarum ingruentium non habentur, licet febris, vomitus, dolor ſpinae dorſi, conſtitutio epidemica ſuſpicionem futurarum variolarum reddant, ſi conſtet aegrum iis nondum laboraſſe.

Plenitudo et durities pulſus venae ſectionem in omni morbi ſtadio indicat.

Peſſimus error, ob ſolam ſuſpicionem variolarum ſanguinem mittere.

Signa latentis in ventriculo ſaburrae vomitorium poſcunt, his abſentibus emeticum non convenit, licet nauſea et vomitus aegros vexent, cum ſymptomata haec miasmati varioloſo originem debeant et medicamentis compeſci non poſſint, ſed diluentibus et eruptione tollantur.

Alvus clauſa clyſmate emolliente aperienda.

Magnus calor, dolor capitis ſinapiſmos acriores poſtulant.

In initio variolarum medicamenta antiphlogistica, leniter alvum moventia ex aceto, succo citri, sale polychresto, nitro, syrupo rosarum solutivo conveniunt.

Pro potu limonata, syrupi aciduli aqua diluti vel decoctum hordei cum oxymelle propinandum.

Abstinendum ab omnibus stimulantibus, sic pessimo effectu a plebe mirrha in initio variolarum propinatur; cavendum quoque, ne stragulis onerentur aegri.

Accidit tamen, licet rarius, ut in eruptione iam vires vitae deficiant, quod pulsus debilis, vires summe prostratae, urina pallida, sopor, stupor docent; abstinendum in his a clysmatibus, medicamentis refrigerantibus; verum vesicantia apponenda et remedia stimulantia ex serpentaria, camphora in usum vocanda (Nro. 18. 19.).

Adultis vinum rhenanum, aut austriacum aqua dilutum pulchre prodest. Si primae viae oneratae sint, vomitorium aut leve purgans ex tinctura aquosa rhei praemittendum.

Eruptione facta et in variolis discretis acida mineralia utilissima sunt. Cum auctores testentur, quod et benignae variolae saepe sine manifesta causa in malignas mutentur et mors sequatur.

Efficacissime putredini resistunt acida mineralia, nec sufficiunt vegetabilia in gravioribus variolis. Sic Clar. Schwenke observavit, lac ebutyratum et succum citri in variolosis putridis nihil ex putrido aegri mutasse, sed in id brevi degenerasse.

Dosim acidorum mineralium magnitudo morbi et vehementia symptomatum determinant. Saepius drachma nictemeri spatio sufficiebat, sed et ad unciam semis et drachmas sex ascendendum erat.

Usu

Usu horum urina copiosa et alvus liberior sequitur, praecavetur diarrhoea, quae saepius acribus sordibus in intestinis congestis aut ad intestina depositis originem debet.

Imminutis symptomatibus dosis acidorum mineralium minuenda.

Infantibus potum respuentibus spiritus vitrioli syrupo grato, ut rubi idaei, fragorum, etc. mistus cochleatim exhibitus nonnunquam arridet, quidam aqua dilutum, saccharo ad gratiam addito, instar limonatae hauriunt.

In adultis et subiectis fibrae strictae serum lacris cum spiritu vitrioli ad fortiorem aciditatem paratum magnae est utilitatis.

Quandoque per unum aut alterum diem alvus silet, si nullum inde incommodum percipiatur, nihil movendum est; ubi autem dolor capitis, maior calor, sitis, abdomen tensum notantur, clysma emolliens iniicere, mixturam cum salibus mediis exhibere oportet, donec alvus inde moveatur.

In stranguria tenues emulsiones ex amygdalis, seminibus melonum, syrupo althaeae edulcoratae prosunt.

Si aegri viribus labantur, feces admodum foeteant, neque variolae pure bene repleantur, vel si mictus cruentus accedat, ad extractum vel decoctum corticis continuatis acidis mineralibus confugiendum. Miratus est Bergius (*a*), quod in variolis confluentibus cortex peruvianus salivationem nunquam inhibuerit. Convenit et brevi cortex peruvianus, si initio variolarum semitertiana accedat aut hac laborantes iis corripiantur.

Puella

(*a*) Mater. medic. Tom. I. pag. 119.

Puella quindecim annorum ingenti moerore confecta variolis corripiebatur, altero post eruptionem die pustulae coeruleo circumscribebantur limbo, pulsus erat debilissimus, urina pallida, alvus libera, sed nullus dolor, nulla anxietas vexabat aegram, variolae confluebant in universo corpore, a minima pressione, a mutato situ rumpebantur, et tantam copiam seri limpidissimi fundebant, ut lintea omnia madescerent; sexta die salivatio accedebat, et per os, anum et pudenda sanguinem coloris rosei excernebat, sequebantur subsultus tendinum, tremores, pulsus inaequalis, sopor; data fuit camphora, moschus et mixtura ex cortice, spiritu Mindereri, aqua melissae, syrupo kermes; sed adhibitis omnibus incassum, perdurabat magna humorum colliquatio et undecima morbi die periit.

Alumen potens in dissolutione humorum auxilium propinare non audebam, ne salivatio supprimeretur; brevi altera occurrebat eiusdem aetatis puella similibus variolis decumbens, deerat tamen coeruleus ille pustulas ambiens limbus, pedes brevi gangraena occupabat. Externe fomenta antiseptica admovi, interne camphoram, corticem, spiritum Mindereri cum larga aluminis dosi adhibui, inde salivatio non supprimebatur, nec morbus in peius ruebat; demum ob ingentem colliquationem dimidiam drachmam tincturae martis prioribus pharmacis addidi, quibus integrae sanitati restituebatur; mansit tamen per longissimum tempus ulcus foedum in naribus, quod demum plumbatis remediis sanabatur.

Nonnunquam pulsus in debilem, inaequalem mutatur, pallent aegri, soporosi decumbunt, tremoribus, subsultibus tendinum corripiuntur; his vires

vires per ſpiritum Mindereri, camphoram, moſchum, veſicantia et calidius regimen erigendae ſunt.

Bene attendendum, ne, ubi manus admodum tument, pulſus pro parvo habeatur, licet fortior ſit. Pulſu enim ſubduro licet debilitas magna adſit, remedia ſtimulantia, imo ipſe cortex nocuus obſervatur.

Quandoque in variolis reſpiratio difficilis cum ſtertore, exſcreatione difficili ſupervenit, decoctum ex radice graminis, althaeae floribus verbaſci addito oxymelle ſcillitico et ſimplici ſaepius hauriendum. In metu ſuffocationis leviſſima doſis kermes mineralis repetitis pro neceſſitate vicibus in uſum vocanda, continuatis tamen pro diverſitate ſymptomatum ſupra nominatis remediis.

Eadem methodus convenit in ſalivatione, ubi materies adeo craſſa, ut ſuffocationis metus naſcatur.

Diarrhoea nimia, quod pulſus et vires debiles docent, mixtura ex gummi arabico et laudano liquido moderanda.

Secus in hoc morbo opium non videtur convenire, cum ſudores moveat, febrim incendat, ad putredinem diſponat et humores acres in corpore retineat, ſalivationemque minuat.

Vidit Tiſſot in confluentibus aegros ſomno caruiſſe per ſeptem nicthemera, nec pejus ſe habuiſſe; alios excitari ſaepius curavit, dum et a ſomno naturali ſalivatio ſupprimebatur.

Exſiccatis variolis lenia purgantia danda, ut materies putrida, quae in atroci hoc morbo nonnunquam in inteſtinis colligitur, evacuetur.

Variolae parum flaveſcentes acuta forfice diſcindendae ſunt, ſpongia aqua et lacte tepido madida abſtergendae, et dum pure iterum replentur, denuo aperiendae. Sic tenſio et dolor minuitur, aegro

gro quies conciliatur, atque ingentes febres et abscessus, qui ex resorpto in sanguinem pure nascuntur, praecaventur.

In variolis copiosis a pure effluente crusta formatur, totam saepe faciem tegens, haec lacte tepido humectanda est.

Aëris puritas toto morbi tempore imperanda, aestivo tempore siccitas et calor ramis sambuci aut fraxini aquae immissis, vel aspersione frigidae in pavimenta corrigenda, nec plures variolosi in eodem cubiculo servandi, quia gravior inde redditur morbus testante Pringle.

Sed inconsultum videtur variolis aut sponte aut arte insectos rudiori aëri per dies exponere, id enim quod sanos pessime afficere valet et aegrotos laedere solet; sic rheumatismos, pertinacem, siccam tussim licet non lethalem a nimis frigido regimine in inoculatis viderunt viri in arte exercitati.

Suppurationis tempore lintea et indusia mutanda sunt, ne in putridis sordibus decumbant aegri

Victus ex panatella cremore hordei, fructibus horaeis coctis imperandus est.

Constat, ut opinor, ex praegressis curam variolarum ab initio antiphlogisticam esse, dein eam convenire, quae in capite de febre putrida commendabatur: nonnunquam tamen licet rarius; sive in initio, sive in progressu morbi, si malignitas variolis iuncta sit, ea in auxilium vocanda, quae de febribus malignis dicta sunt.

Magis enim toto morbi decursu ad vires et symptomata, quam ad stadia variolarum attendendum ex quorum nimis sollicita indagatione confusa potius, quam simplex et tuta medela habetur.

In nnmerosissima, quam exerceo praxi tredecim annorum spatio sex variolosos perdidi, inter hos

hos duae chirurgi cujusdam proles erant, quarum una confluentibus laborans morti iam vicina fuerat, dum vocatus essem; altera, me per binos dies absente, a patre purgans acceperat, inde diarhoea remediis non cedente periit.

Non haec adduxi, ut opiner, me in sanandis variolis excellere, sed ut demonstrem, quod simplex medela aliarum febrium continuarum curandarum in variolosis curandis sufficiat, et memorem solummodo Medicum esse oporteat moniti Ill. van Swieten (*a*), ut omni cura inquirat in genium morbi, qui exanthemata comitatur.

Tentabatur hic Viennae, ut in aliis Europae locis, summo cum successu inoculatio. Inoculationis enim arcanum notante Tissot est, ut variolosum virus indatur corpori omni rigiditate, laxitate, obstructione, cacochymia, viru, omni demum labe vacuo, verbo corpori sano, sed non athletico

CA-

(*a*) Tom. II. pag. 493.

CAPUT IX.

De Morbillis.

Omnis aetatis homines, crebrius vero tenerae, morbillis afficiuntur.

Sporadici ſunt et epidemici: benigni et maligni.

Antecedunt morbillos horror, inapetentia, tuſſicula, ſternutatio, anxietas, vomitus, oculi lacrymantes, ſudor, ſed non tam copioſus ac in variolis.

In regularibus quarta die prodeunt, ut maculae parvae morſibus pulicum ſimiles. Primo frontem et faciem, dein pectus, ventrem, brachia, crura, ac ſemora occupant. Elevantur in facie, quod potius tactu, quam viſu diſtinguitur, coaleſcunt, et maculas variae figurae et molis formant. In reliquo corpore nonniſi aſperitas cutis deprehenditur.

In minus regularibus citius aut ſerius erumpunt, et nonnunquam primo in artubus et trunco apparent.

Minus colorati circa ſextum diem in facie fiunt morbilli, tum in reliquo corpore maxime rubent.

Primo diſparent in facie, dein per totum corpus: loca, quae morbilli occupant, albicant, ac ſi farina conſperſa forent, rupta cuticula, quae ſquammularum forma decidit; licet quandoque non in ſquammulas abeant morbilli, sed insenſibili modo bono aegrorum habitu evaneſcant.

Nonnunquam tempore epidemico febre morbillosa aut variolosa corripiuntur aegri, quin exanthemata ſequantur.

In benignis morbillis eruptione facta quandoque omnia mala ſymptomata ceſſant; nonnunquam vo-

mitus

mitus non amplius aegros vexat; ſed tuſſis, dyſpnoea et inappetentia perſeverat.

In prognoſi variant, ideo Illuſtr. van Swieten monuit: quod non adeo magnum diſcrimen inferant morbilli, ſi exteriora ſaltem occupent, neque calido regimine tractentur; ubi vero delirium vel dyſpnoea ſuſpicionem faciunt ad encephalon vel pulmonem ſimile malum haerere, anceps diſcrimen adeſſe.

Nonnunquam enim morbo iam finito tuſſis remanet et materia morbilloſa ſufficienter non evacuata ad pulmones fertur, tuſſim, inflammationem et phthiſim ſequentem producit.

Cura varia eſt ratione ſymptomatum, aegri, etc.

Benigniſſimi morbilli naturae commiſſi ſanantur. Sufficiunt diluentia, hordeata, emulſiones.

In morbillis gravioribus ſymptomatibus ſtipatis ſemper ad vires vitae attendendum, ut languentes excitentur et nimiae minuantur.

Venae ſectio inſtituenda ſive in principio, ſive in progreſſu, ſive in fine morbi, ubi plenitudo, durities pulſus, reſpiratio admodum impedita notantur.

Si ſigna latentis ſaburrae in ventriculo animadvertantur, vomitorium propinandum.

Anno 1772 morbilli et febres putridae graviſſimae epidemice graſſabantur. In multis, qui utroque morbo afficiebantur, vomitorium exhibendi et repetendi neceſſitas erat. Nullam inde noxam vidi, ſed morbus uterque placide decurrebat.

Ob ſolum vomitum emeticum non eſt propinandum; quia vomitus ſpontaneus ſine latente bile corrupta in ventriculo ſola eruptione tollitur.

Si febris magna, neque diarrhoea aegrum vexet, mixtura ex ſalibus mediis et oxymelle prodeſt.

Acida ob tuſſim minus conveniunt.

In nimio calore ſinapiſmi plantis pedum apponendi.

Remedium optimum eſt decoctum ex radice graminis althaeae oxymelle edulcoratum. Pro potu decoctum hordei cum oxymelle convenit.

In ſubiectis debilioribus, languentibus abſtinendum a venae ſectionibus, clyſmatibus et refrigerantibus. Hoffmannus ab intempeſtivo nitri uſu tres puellos a Medico necatos refert. Reſpiratio enim difficilis a retardata macularum eruptione pendet, quae tepidis, leniter diaphoreticis, ut infuſo florum ſambuci et calidiore regimine promovenda.

Pulſus parvus, debilis veſicantia poſcit; his non proficientibus ad levem camphorae doſim confugiendum.

Symptoma maxime aegros torquens tuſſis eſt. Ad hanc compeſcendam pro varietate cauſae varia indicantur remedia.

Si admodum ſicca ſit, inſpiratio vaporis aquae calidae ſaepe iuvat.

Aegris quorum vires conſtant, neque peculiaris acrimonia ineſt, ſufficit decoctum ex reſolventibus et emollientibus paratum (Nro. 41.). Iiſdem ſyrupus althaeae per parva cochlearia exhiberi poteſt.

Oleoſa vix arrident, cum in debili ventriculo facile ranceſcant.

Nonnunquam tuſſis a materia acri, seroſa ad pectus nimium affluente dependent. Similium aegrorum oculi plus lacrymantur, in eruptione, vehementior ſternutatio notatur, ſerum acre ex naribus copioſius effluit, et ſputa, ſi prodeant, tenuia et aquoſa deprehenduntur.

Demulcentia ex gummi arabico (Nro. 42.), tragacanthi conveniunt. Prodeſt quoque decoctum ſalep et orchidis, maxime ſi alvus liquidior ſpectetur.

His non proficientibus opium per vices exhibendum, donec tuſſis minuatur.

Diacodium, quod a plurimis ut opiatum commendatur, vix ſufficere videtur. Capita papaveris quidem (magis tamen immatura) narcotici quid poſſidere dubium non eſt; hinc forte quoddam ex ſolis iiſdem capitibus bene ſaturatum decoctum vi ſopiente pollere nemo inficias ibit, noſtro attamen diacodio parum virtutis opiatae ineſſe inde patet. Ingrediuntur enim decoctum pro noſtro diacodio et ſiliquae dulces et glycyrrhiza; imbutus igitur decocti latex horum corporum partibus ſolubilibus minorem copiam de papaveris capitibus aſſumere valet. Nam quo maior eſt farrago rerum ſimul decoctorum, eo minus de ſingulis extrahitur. Praeterea diacodium conſtat ex una tertia parte huius decocti et duabus tertiis partibus ſacchari; hinc non mirum, ſi unciae uni ſyrupi aut nulla aut valde exigua vis narcotica inſit. Ego ipſe ante plures annos morbillis laborans quinque unciis ſyrupi diacodii intra paucum tempus aſſumptis nec ſomnum, nec minutam tuſſim obſervavi. Convenit tamen optime ſyrupus diacodii demulcendi ſcopo.

Non raro diarrhoea ſymptomatica morbillis accedit, quod vires fractae et pulſus debilis notat: haec remediis in ſuperioribus capitibus notatis brevi compeſcenda eſt.

Quandoque ſubito diſparent morbilli, et anxietas, oppreſſio pectoris et cetera graviſſima ſymptomata naſcuntur. In ſimili caſu ea conveniunt, quae in miliaribus retrocedentibus laudabantur.

Ubi morbilli palleſcunt et exſiccantur, purgantia antiphlogiſtica propinanda.

Si convaleſcentes aut frigidori aëri se exponant, aut carnibus abutantur, febris et peripneumonia ſuc-

cedit, quae venae sectionibus, emollientibus, resolventibus, salibus mediis curari debet.

Maculis prorsus disparentibus quandoque tussis remanet et in habitum degenerat. Haec primo opio compescenda, dein diversis remediis pro diversitate aegrorum tollenda.

Si aegri habitus repletioris sint, parvae venae sectiones saepius repetitae et purgantia lenia prosunt. Si stricti admodum temperamenti, serum lactis convenit. Si exhausti sint, ut tabis futurae metus oriatur, lac cum aquis selteranis et aër ruralis commendandus. Ubi sputa purulenta, decoctum ex cortice peruviano et lichene islandico lacte mistum pulchros saepe effectus praestat.

Nonnunquam oedematosus tumor morbillis succedit, qui lenibus purgantibus, cortice peruviano, frictionibus et motu corporis curandus,

Quae in prioribus capitibus de diaeta dicta fuerunt et hic locum habent.

Atmosphaera, in qua morbillosi decumbunt, temperata sit; frigidior enim minus convenit, et calidior aeque, ac in aliis morbis exantematecis nocua deprehenditur.

Cavendum, ne aegri lui exponantur et oculi inde damnum patiantur. His aqua rosarum cum lacte tepido nonnunquam instillanda, ne a sero acri inflammentur.

Quandoque oculi et post morbillos inflammati sunt. Cucurbitae, pediluvia et vesicantia ad nucham in usum vocanda.

Reconvalescentes a morbillis aërem frigidum evitare debent.

CA-

CAPUT X.

De Eryſipelate.

Eryſipelas eſt macula laeta rubra, ſuperficialis, cutim tendens, digito prementi cedens et eo amoto iterum rediens, omnem corporis partem, crebrius faciem occupans, non raro palpebras ita afficiens, ut aegri eas deducere nequeant.

Sedes eryſipelatis in reticulo Malpighii locatur, ex hac ratione ſuperficialis eſt, facile locum mutat, in reſolutione dilatatur et rubor hinc inde dividitur.

In vehementiore eryſipelate parvae veſiculae conſpiciuntur, iis ſimiles, quae a combuſtione fiunt.

Ex puſtulis faciei ruptis humor viſcoſus effluit, cruſtam formans per plures dies manentem.

Quandoque tumores naſcuntur magni, ichore, aut ſero acri turgentes, quibus non crepantibus partes ſubiectae exulcerantur et roduntur: hinc eryſipelas in ulceratum et non ulceratum dividitur.

Notatur et frequens eryſipelas habituale.

Nonnunquam ſat levia ſymptomata hoc exanthema comitantur. Nonnunquam ingens dolor capitis, horror, calor et ſitis morbum praecedit, per duos, aut tres dies increſcit; per unum aut alterum maximo incremento haeret; dein minuitur et cutis deſquammatione terminatur. Sed et eryſipelas per decem, duodecim dies excurrit, ſudore iudicandum.

Cauſa eryſipelatis videtur eſſe humor acer, bilioſus, per ſanguinem diſperſus. Hinc aër humidus, pluvioſus, affectus animi violenti eryſipelatis generationi favent.

Prognoſis diverſa eſt. Eryſipelas partium exter-

narum raro discrimen habet, nisi retropellatur; si vero locum mutet et partes internas petat, phrenitis, lethargus, angina lethalis, etc. facile sequi possunt.

In senibus vehementius erysipelas timendum, malum est in vulneribus cranii et pessimum in asciticis.

Erysipelas hydropi accedens malum; erysipelas mammarum externis irritantibus et inspissantibus tractatum non raro in suppurationem aut schirrhum abit.

Si erysipelati nigredo quaedam, aut pustulae, aut mentis alienatio superveniat, teste Sorbait vix spei relinquitur locus.

Dum in erysipelate faciei ad sensum leviori magna inquietudo, deliria accedunt cum pulsu inaequali, ut plurimum morbus lethalis est, notat enim erysipelas magis in internis et nobilioribus partibus.

Cura varia est. Si febris magna, pulsus plenus, durus, venae sectio instituenda, et quandoque repetenda est. Sanguis eductus pleuriticorum similis crusta tectus saepius conspicitur.

Signa latentis in venticulo saburrae occurrentia emeticum poscunt.

Cavendum a vomitorio, ubi a retrocedente erysipelate nausea et vomitus oriuntur, quae non saburrae, sed materiae axanthematicae venticulum petenti originem debent.

Si calor, sitis aegrum vexent, medicamenta antiphlogistica, ex aceto, nitro, sale polychresto, stibio diaphoretico abluto, roob sambuci, tamarindis sumenda, ut alvus aliquoties moveatur.

Crebriores purgationes praecipue in debilioribus, quorum pulsus parvus et celer est, morbum graviorem et longiorem reddunt.

De stibio diaphoretico non abluto diversa est Medicorum mens. Hic spernit, ut calcem inertem, fistularum tabacariarum terrae similem; alter ut medica-

dicamentum infidum damnat. Boerhaave calcem dicit inertem, nocuam: si iners, an nocua? si purgantia, ut Boerhaave sentit, admissa hac calce stimulum acquirunt, an tunc iners? Spielmann Boerhaavium a Vigano in hunc errorem seductum carpit, nec iniuste ut opinor. Clariss. Trillerus (a) non spernit stibium diaphoreticum ablutum ut inertem calcem, sed quia cum tempore aculeos suos recuperare timet. An Wittenbergae singulis decem, aut viginti annis paretur, ignoro. In nostris officinis omni anno semel ad minimum confici debet, hinc tuto remedium hoc praescribi potest: et ideo stibio diaphoretico non abluto praeferendum videtur; hoc enim meo iudicio ob incertam salium praesentium naturam et quantitatem incertum, inconstans et impurum est remedium: et mirandum, cur Medici semper varianti mixtioni salium fidant, quorum nec certam quantitatem, nec naturam noscunt. Hi sales iam magis alcalescunt, prout stibium plus, minus calcinatur: cum acidis vegetabilibus misti odorem ingratissimum, sulphur volatile, aut aquam fortem redolentem eructant. Eandem ob rationem mixturae (Nro. 8.) roob sambuci additi eam effervescere et nauseosam faciunt.

Pro potu diluentia, acidiuscula, ut decoctum hordei cum oxymelle, decoctum acetosae, limonata largiter haurienda.

Cavendum, ne similes aegris sudoriferis, aut calido regimine vexentur.

Si morbus a transpiratione suppressa generetur, moderatus lecti calor et remedia commendanda, quae transpirationem promovent, ut decoctum ex radice graminis, foeniculi, florum sambuci addito stibio diaphoretico et syrupo quinque radicum.

(a) Dispensat. Pharmac. univers. Tom. II. pag. 14.

Prodest et infusum florum sambuci theati in star haustum: omnia enim ex sambuco parata maximae in hoc morbo sunt efficaciae.

Abstinendum a validis sudoriferis et calefacientibus.

Si erysipelas locum mutet et partem nobiliorem petat, revellentia indicantur, vires vitae exorbitantes venae sectione, balneis pedum et remediis antiphlogisticis compescendae, vires languentes vesicantibus et moderata camphorae dosi erigendae sunt.

Erysipelati epidemice saevienti cum pulsu debili, vomitu, ingenti capitis dolore, totius faciei tumore, crusta in sanatis, ut in variolis remanente, antiphlogistica methodus lethalis, sed alexipharmaca, cortex et vesicantia profuere.

Erysipelas habituale varia poscit remedia. Si ab humoribus biliosis malum oriatur, ut plurimum levis obstructio hepatis notatur, quae flavescente oculorum colore, lingua sordida noscitur; similibus aegris fructus horraei, serum lactis, succi ex taraxaco et acetosa prosunt, interpositis nonnunquam purgantibus ex roob sambuci, tamarindis, cremore tartari, et salibus mediis.

Vitanda omnia calefacentia et spirituosa.

Nonnulla subiecta adeo sensibilia sunt, ut ab aëris mutationibus creberrime erysipelate corripiantur.

His in paroxysmo, ut monui, lenia diaphoretica conveniunt; extra paroxysmum corpus frictionibus, motu, cortice peruviano et martialibus roborandum. Caveant similes aegri ab aëre frigido, humido, per oppositas, aut angustas rimas intrante et a purgantibus; cum ab his transpiratio supprimatur.

Pro varietate erysipelatis varia remedia externe applicanda. In leviori malo sacculi sicci ex floribus sambuci, chamomillae et pauca farina fabarum tosta sufficiunt.

Parte affecta multum splendente fomenta emol-

lientia et leniter diluentia, ut flores sambuci lacti incocti prosunt. Nocerent sicca et terrea, quia partes indurantur et transpiratio materiae morbificae impeditur.

Parvae vesiculae humidum exsudant, quod ulcera generat, nisi absorbeatur. Hinc in simili casu terrea, ut pulvis ad erysipelas albus, vel ruber Dispensatorii Viennensis externe applicanda suadentur: Vesiculae, aut tumores sero acri turgentes aperiendi sunt, ne partes subiectae rodantur.

Vitanda omnia resinosa, oleosa, pinguia, quia ab his erysipelas retrocedens et gangraena sequens non raro observata fuit.

A quibusdam in erysipelate externe saturnina commendantur, sed saepe pessimo cum successu corpori humano externe similia applicantur, prout uberius expertissimus Brambilla Augusti Imperatoris chirurgus notavit (a).

Suppuratio ex erysipelate ut plurimum lente procedit, minus laudabile pus exhibet, et facile in ulcera chronica vix sananda abit.

Non autem semper mala est ab erysipelate orta suppuratio, Clar. Strack (b) erysipelas singulare epidemicum observavit, quod, nisi suppuraverit, mortem attulit omniaque remedia, quae ad exteriora illud evocarunt, salutaria, quae autem solutionem praestiterunt, nociva fuerunt.

Si pars livescat et gangraenae futurae metus sit; interne cortex peruvianus, externe antiseptica ex ruta, scordio, cortice peruviano cum vino et aqua parata in auxilium vocanda.

Si in faciei erysipelate cutis in magnas, irregulares vesica elevetur, vel pars parum livescere incipiat, mox cortex dandus, et huic, si pulsus parvus inaequalis, camphora iungenda est. CA-

(a) Riflessioni Fisico-medico-chirurgiche. pag. 24.
(b) Act. Mogunt. Tom I. pag. 312.

CAPUT XI.

De Scarlatina.

Scarlatina exeunte aeſtate frequentior et iunioribus familiarior eſt.

Praecedunt eam virium proſtratio ſubſequente horripilatione, anxietate, calore, febre. Tertia aut quarta die maculae prodeunt rubrae, crebriores, latiores et multo magis rubentes ac illae, quae morbillos conſtituunt. Primo faciem, collum, pectus; dein dorſum, abdomen, artus occupant. Rubent partes affectae, ac ſi vino rubro tinctae forent. Permanent maculae per aliquot dies: febris et rubedo octava aut nona die ut plurimum integre diſparent. Maculis evaneſcentibus cuticula deſquammatur. Nonnunquam ſecunda aut tertia vice redeunt.

Dividitur ſcarlatina in ſporadicam et epidemicam, quae maxime circa aequinoctium vernale graſſatur et contagio contrahitur.

Diſtinguitur quoque in benignam et malignam, quam vomitus, anxietas, oppreſſio ad praecordia, ingens dolor capitis, ſopor comitantur: fauces interne rubent; inde reſpiratio celerior, laborioſior, deglutitio difficilis et neglecto morbo ſuffocatio.

In ſcarlatina ſexta aut ſeptima ab eruptione die in pedibus et manibus puſtulae naſcuntur ſimiles miliaribus, ſed non niſi aërem continentes, a ſeparatione et elevatione epidermidis dependentes, a quibus mole auctis decorticatio ſequitur.

Uberius ſcarlatinam deſcribit Clar. Plencicz et Roſenſtein.

Prognoſis variat: benigna vix remediis eget; ve-

verum moderato calore, diluentibus, theatis et post desquammationem leni cathartico facile curatur.

Abstinendum a remediis sudoriferis, vel nimiis stragulis, quia et inde benignus morbus in periculosum et lethalem facile vertitur.

Si maior calor, acetum, succus citri, decoctum hordei, oxymel, etc. conveniunt, quibus, praecipue si alvus sileat, sal polychrestum, mirabile Glauberi et nitrum addendum. Urgente necessitate sinapismi plantis pedum apponendi.

Scarlatina maligna maius minusve portendit periculum pro gravitate symptomatum. Hinc pulsus parvus et celer, respiratio et deglutitio difficillima, summa virium prostratio, etc. infaustam formant prognosim.

Remedia exhibenda, quae a superioribus derivant, vires erigunt, putredini resistunt et symptomata minuunt.

Potissimum medicamentum est cortex peruvianus varia forma propinandus.

Non raro aegri, praecipue infantes corticem respuunt, iis per enemata iniiciendus.

Calore et siti admodum urgente acida mineralia ad gratam aciditatem cortici addi possunt.

Pulsus parvus, celer; deliria, tremores vesicantia, camphoram, spiritum cornu cervi, moschum petunt, prout in superioribus capitibus de febre putrida, maligna notatum fuit.

Ubi deglutitio difficilis ob affectas fauces, iniectiones ex aceto, aqua, melle iniiciendae, cataplasmata (Nro. 43.) cum lacte collo applicanda sunt: urgentiori malo vesicantia et collo et nuchae apponenda.

Non raro bene interim valentes aegri post duas aut tres septimanas fugata iam scarlatina viribus lae-

bun-

buntur, et primo facies, dein totum corpus leucophlegmatico tumore turget, urinae fecernuntur paucae loturae carnium similes, nonnunquam sanguineae.

Magis haec accidunt hyeme quam aestate; infantibus quam adultioribus; maxime iis, qui citius libero exponebantur aëri. Si tumor leucophlegmaticus aptis non cedat remediis, serum ad nobiliores fertur partes, et aegri comatosi, convulsi, apoplectici, aut suffocati pereunt.

Maius quoque periculum est, si febris leucophlegmatiae iuncta sit.

Frictiones, transpiratio in lecto, decoctum iuniperi (Nro. 44.) addito oxymelle scillitico et rhabarbarina (Nro. 45.) prosunt. His non iuvantibus ea propinanda, quae in capite de hydrope dicentur.

Pauca et hoc loco de febre urticali referam.

In hac pustulae notantur pallido rubrae instar illarum, quae a percussione cum urticis conspiciuntur. Pruritum, febrem remittentem quasi catarrhalem comitem habent.

Tertia, quarta die prodeunt; aliae iterum subsequuntur cum desquammatione cutis.

Facillime transpiratione, diluentibus curantur. Nonnunquam tamen epidemice grassantur, pulmones afficiunt et decoctum ex radice graminis, althaeae, infusum florum sambuci, vesicantia, etc. petunt, prout ex capitibus praemissis facile patet.

CA-

CAPUT XII.

De Febribus intermittentibus.

Tria febrium intermittentium ſtadia ſunt, frigoris, caloris et ſudoris.

Communiter incipiunt laſſitudine, pandiculatione, horripilatione, nauſea, vomitu, dolore capitis, etc. Pulſus, qui debilis et parvus tempore frigoris fuerat, ſubſequente calore in pleniorem et fortiorem mutatur: augetur ſitis: urina magis tingitur: demum ſudore febris terminatur, evaneſcunt ſymptomata remanente ut plurimum debilitate.

Febres intermittentes aliae ſunt vernales, autumnales aliae. Priores a Februario in Auguſtum ultimae ab Auguſto in Februarium dominantur. Sed, et autumnales quandoque iam Junio menſe occurrunt; nonnunquam vero circa Septembris finem aggrediuntur.

Diſtinguuntur et intermittentes apyrexia, ſeu tempore a paroxyſmo libero, in quotidianam, tertianam, quartanam. Sunt quoque tertianae et quartanae duplicatae et triplicatae.

Quotidiana magis pueros et debiles vexat, crebrius tempore verno ſpectatur, pertinax eſt: primae acceſſiones ut plurimum horis matutinis revertunt: rarior eſt quotidiana, ſed tertiana duplex frequentius pro ea habetur. Riverius ex ſexcentis aegris acceſſiones quotidie habentibus vix unum quotidiana laborare obſervavit. Differt quotidiana a tertiana duplici: quod huius acceſſus alternis diebus, non vero ſingulis ſibi mutuo reſpondeant. Hinc ſemper attendendum ad tempus invaſionis, quia hoc intermittentes diſtinguit.

Ter-

Tertiana ſubiecta iuvenilia, temperamenti bilioſi, corpora exercitata plus infeſtat: frigus intenſum, ſtrepitum dentium, calorem acrem et mordacem, maiorem cephalalgiam ſitimque comitem habet.

Quartanae typus omnium intermittentium eſt maxime regularis: communiter promeridie aggreditur: frigus eſt mitius, ſed diuturnius, ac in tertiana: calor ut plurimum quinque aut ſex horarum:

Praeter febres intermittentes regulares occurrunt erraticae, ſeu typum obſcurum habentes, aut nullum ordinem ſequentes.

Sunt et variae febres larvatae, pleuritidem, choleram, apoplexiam mentientes. Ut plurimum diaeta mala praegreſſa eſt, de appetitu proſtrato conqueruntur aegri, urinam iumentoſam mingunt et eodem tempore multi aut febribus remittentibus, aut intermittentibus decumbunt. Sed quandoque vix noſcendae ſunt, niſi quod ſymptomata certo iterum tempore redeant vehementer, quae aut admodum mitia fuerunt, aut plane ceſſarunt. Similium febrium hiſtoriam deſcripſit egregius Lauter Phyſicus Laxenburgenſis.

Cauſa proxima febris vix determinari poteſt. Bene monet Baglivius (in Paraeneſi ad Medicos de inſtituenda medendi methodo popularibus accommodata) quod febris, ſi phoenomena ſpectemus, reliquis morbis ſit notior; ſi conſtitutionem et cauſam, omnium ignotiſſimus.

Probabilis eſt ſententia Illuſtr. van Swieten: eam in nervis et liquido nerveo haerere.

Cauſae remotae et praediſponentes variae ſunt.

Autumnales ſaepius bili putridae in primis viis haerenti originem debent: nonnunquam gluten viſcera obſidens febrem producit: non raro aër plaudoſus, animi pathemata, etc. febrim cauſant. Quartana frequen-

quentius a victu crudo, duriore, vita sedentaria, frigore autumnali insueto, a scabie retropulsa oritur.

Prognosis variat ratione febris, temporis anni, costitutionis epidemicae, aetatis et subiecti.

Vernales mites saepe post septimum paroxysmum sponte cessant.

Autumnales nonnunquam remediis pertinacissime resistunt; freqnentes habent recidivas, donec superveniente vere sine remedio solvantur. Hinc Celsus ait: quartana aestiva brevis, autumnalis fere longa est, maxime quae coepit hyeme appropinquante.

Febres tempore humido et pluvioso difficilius curantur, quam sicco.

Quandoque intermittentes epidemicae observantur, quae post unum aut alterum paroxysmum iam interimunt.

Exhaustis, cacochymicis, gravidis, vel et illis, qui diuturno alio morbo laborarunt, febris sat mitis lethalis fieri valet.

Senes non raro pereunt in frigore quartanae: ubi e contra Sydenhamus cum stupore vidit infantes tenellos in cunis per plures menses quartana laborasse, nec inde oppressos fuisse.

Inter intermittentes quartanae sunt pertinacissimae, hae autumno magnis viscerum obstructionibus stipatae vix sanantur, sed perseverant ad veris accessum usque.

Antequam de cura intermittentium agam, notandum iterum occurrit Sydenhami effatum: febrim instrumentum naturae esse, quo impura a puris separat et extra corpus excernit, hinc quandoque longius ferenda est, cum febre pertinacissimae obstructiones et dispositiones ad morbos chronicos optime tollantur, dum solventissima remedia ad extrema vasa febrili motu ducuntur. Multi Galeno teste ab epi-

lepsia

lepſia liberati fuerunt; alii a lepra, varicibus, tumoribus lienis aliorumque viscerum per quartanam vindicabantur. Boërhaavius notat, homines longaevos in flore aetatis quartana omnium intermittentium maxime diuturna laboraſſe.

Cura alia eſt in paroxyſmo, alia extra paroxyſmum.

In paroxysmo diluentia conveniunt, ut materies febrilis per varias vias: nempe alvum, urinam, sudorem, vomitum evacuari poſſit.

In frigore febrili tepida ad tranſpirationem promovendam haurienda ſunt, ut infuſum florum sambuci, decoctum quinque radicum aperientium.

Cavendum ab aromaticis, validius ſtimulantibus, cum inchoato frigore febrili maior adſit calor, quam in eodem corpore ſano. Van Swieten iuvenem vidit tertiana verna laborantem, qui lethali pleuritide corripiebatur, dum quinque guttae olei caryophyllorum cum ſaccharo diu tritae darentur ante paroxyſmum ingruentem, ut frigus febrile calido hoc remedio tolleretur.

In calore febrili diluentia acidiuſcula propinanda, ut decoctum hordei cum oxymelie, limonata; aeſtuante admodum aegro acida mineralia diluta et grata et utiliſſima ſunt.

Potulenta crebrius, ſed parca quantitate ingerere oportet; ne aut vomitus, aut anxietas a diſtento nimium ventriculo oriatur.

Debiliori aegro vinoſa paroxyſmo finito concedi poſſunt.

Lintea et induſia poſt ſudorem mutanda, ne ab his humidis corpori applicatis horror iterum naſcatur, aut excreta materia per vaſa reſorbentia denuo in ſanguinem feratur.

Vomitus ſpontaneus paroxyſmi tempore aquae tepidae hauſtu promovendus.

Cu-

Cura extra paroxyſmum differt ratione aetatis, temperamenti, cauſae, ſymptomatum, conſtitutionis epidemicae.

Febris cauſa cognita talia remedia danda, quae eam corrigunt et deſtruunt.

Amarities oris, nauſea, etc. niſi contra indicanda ſit, vomitorium requirunt tempore apyrexiae exhibendum.

Illuſtr. van Swieten (*a*) de febribus intermittentibus monet, bilem putridam, quae in ventriculo et inteſtinis continetur, ſubito evacuandam eſſe, ne mora magis nociva fiat. Imo notat, quod ſaepius vomitorium maxime in autumnalibus repetendum ſit.

Cum ſucceſſu aliquot drachmae ſalium mediorum emetico praemittuntur; ſic glutinoſum inciditur et ad faciliorem evacuationem diſponitur.

Proſunt emetica in intermittentibus non ſolum eiiciendo nociva in ventriculo contenta, ſed etiam ſtimulando et turbando materiem febrilem. Concutiuntur vomitu viſcera abdominalia, inde his impacta facilius ſolvuntur et excutiuntur.

Ad emeſim procurandam arridet ſolutio trium aut quatuor granorum tartari emetici in libra aquae per vices ſumenda, donec ſufficiens vomitus ſequatur.

Si vomitorium contra indicatur, vel ſigna abſint latitantis ſaburrae in ventriculo, appetitus tamen proſtratus, abdomen tenſum, vita lauta praegreſſa et alvus ſegnior observentur; purgantia ſubſtituere oportet.

Si maior calor, ſitis intenſior, urina flava obſerventur, tamarindi, cremor tartari, aqua laxativa indicantur. Ceterum ſal amarum, thermarum carolinarum, mirabilis Glauberi, pulvis cornachini convenit. G Cla-

(*a*) Tom. II. pag. 54.

Clarissimus Trillerus (*a*) pessima mala a pulvere Cornachini exhibito recenset, quae malignae et nocivae indoli antimonii diaphoretici dudum iam praeparati adscribit.

Revocari huc possunt ea, quae de antimonio diaphoretico non abluto in capite de erysipelate monui. Praeterea certum fere est, ad vim purgantem scamonii augendam stibium diaphoreticum ablutum et cremorem tartari valde parum facere. Ratio horum pulverum scamonio admistorum in eo solum consistere videtur: ne scilicet partes scamonii sibi cohaerere indeque tormina causare valeant. Hinc alii cremoris tartari et stibii loco pulverem cornu cervi in eundem finem scamonio admiscent. Ceterum nil mali video in mistione priori propter stibium, dum praesertim hic pulvis, omni momento commiscendus, nunquam in maiori paretur copia.

Nauseosis gratius et efficax est purgans, si octo, aut decem drachmae salis Segnetti in binis libris iuris carnium non saliti solvantur et per cyathos sumantur, donec aeger purgetur.

Autumnales febres magis purgantia petunt, quam vernales.

Cavendum a nimiis evacuationibus, praecipue in vernalibus; quia inde febres protrahuntur, hydropsque nascitur.

Vernales febres in iuvenibus et sanguineis non raro mutantur in inflammatorias; hinc pulsu pleniore, duriore, respiratione difficiliori, maxime si abusus spirituosorum febrim praecessit, aut consuetae sanguinis evacuationes intermissae fuerunt, vena secanda est. Sed et in autumnalibus sanguinis detractio necessaria, ubi mox dicta symptomata spectantur.

Eva-

(*a*) Dispens. pharm. universal. pag. 529.

Evacuatis primis viis, si maior calor, sitis vehementior, urina plus colorata; remedia antiphlogistica, ut succus citri, acetum cum sale polychresto, nitro indicantur.

Non raro, praecipue in autumno, initium intermittentium similia symptomata habet ac febris putrida; in his acida mineralia salibus mediis iuncta prosunt.

Levis quandoque hepatitidis species, post fervidiores aestates, febres autumnales comitatur; quod urina ex flavo rubra, flavescens oculorum color, sitis intensior, hypochondria tensa, maxime in regione dextra cum dolore fixo eiusdem lateris et alvus parcior docent; in hoc casu decocta solventia cum acidis et purgantibus antiphlogisticis imperanda. Hinc variae formulae ex taraxaco, radice graminis, cichorei, tamarindis, succo citri, aceto, crystallis tartari, sale mirabili Glauberi, etc. formari possunt (Nro. 46.). Pro potu decoctum hordei cum oxymelle, aut serum lactis convenit.

Clysmata ex emollientibus cum melle quoque iniicienda.

Similis methodus et locum habet absentibus signis levioris inflammationis, ubi urina flava et subflavescens oculorum color cacochymiam biliosam et hepatis infarctum notant.

Sollicite enim inquirendum in intermittentibus maxime quartanis, an non adsint viscerum obstructiones; cum his praesentibus remedia solventia tamdiu continuare oporteat, donec hypochondria mollia et melior faciei color succedant.

Succus ex radice graminis et taraxaco recenti addito sale polychresto, aut terra foliata tartari efficacissimus est. Nam salia media et obstructiones solvunt et primas vias a glutine liberant, quo fere semper obducuntur.

 Pau-

Pauciſſimos vidi, quorum vent iculus a ſalibus mediis offendebatur. Imo innumeros ſolis hiſce remediis a febre intermittente abſque recidiva liberavi.

Solventia remedia, tempore apyrexiae ſumpta, febrili motu magis in vaſa obſtructa agunt et impactum ſolvunt. Debilibus vero minus conveniunt, quia vires inde minuuntur et ſudores nocivi augentur.

In indurationibus viſcerum abdominalium et inunctiones ex unguento althaeae ſuadendae, maxime, dum infarctum colon tumens circa lienis regionem, ubi inflectitur, eum ſcirrhoſum mentitur.

Notabili tactui reſiſtenti viſceris duritiei utiliter emplaſtrum cicutae apponitur.

Cavendum in magnis obſtructionibus et indurationibus viſcerum a fortibus purgantibus, his enim corpus debilitatur, ſubtiliſſimis humoribus privatur et iam impactum fere irreſolubile redditur.

Nonnunquam pituita tenax primas vias occupat: docet id pallidus corporis habitus, urina pallida, vita ſedentaria praegreſſa, victus ex alimentis crudioribus, habitatio in loco depreſſo et humidiore; aegri ſimiles farinosa non ferunt, ab aromatibus levantur, gravitatem, frigus circa ventriculum et oppletionem ex aſſumptis maiorem, quam in ſanitate ſentiunt. His extracta amaricantia cum gummi ferulaceis (Nro. 47.) apyrexiae tempore conveniunt.

Intermittentes, dictis remediis non cedentes, fugandae ſunt; cum febre diu protracta corpus debilitetur, humores acriores reddantur et iidem morbi ac a nimis cito ſublata, nempe icterus, cachexia, hydrops ſequantur.

Nullum remedium febrem citius et certius fugat cortice peruviano.

Obſervavit iam olim Caeſareus Archiater Longo-

gobardi, quod cortex gravidis, menſtruantibus, haemorrhoidariis tuto exhiberi poſſit, nec urinam, ſudores, aut fluxus ſalutiferos tollat (*a*).

Cortex in pulvere, mixtura (Nro. 48.), bolis (Nro. 49.) pro vario aegri lubitu praescribi poteſt.

Ad intermittentes fugandas longe efficaciorem corticem peruvianum reperii ac extractum vel decoctum. Mortonus experientia fretus affirmavit chinam chinam in ſubſtantia exhibitam certius vires ſuas exſerere, quam ſi multa arte, aut igne torqueatur.

Si aegri non reſpuant, optime mixturae forma propinatur. A cortice enim vel in pulvere, vel in bolo non raro pondus vel oppreſſio in ventriculo percipitur. Forte quod notante Percival diu cortex in primis viis indiſſolubilis haereat.

Cortici peruviano ſalia media iungo, niſi alvus liquida ſit; cum a ſubſtantia corticis non raro pondus ad regionem ventriculi et alvus adeo adſtricta ſequantur, ut aegri vix ſcybala excernere valeant. Eam ob rationem Celeber. Gaubius in pulvere antifebrili unciae corticis binas ſalis polychreſti drachmas addidiſſe videtur.

Varia doſis corticis eſt. In quotidiana ſex drachmae, in tertiana uncia, in quartana uncia una ſemis tempore apyrexiae exhibenda.

In febre, cuius paroxyſmi adeo protracti, ut apyrexia breviſſima et continuae futurae metus ſit, ad finem paroxyſmi, ubi maximus calor tranſiit, cortex ſumendus.

Febre per dictam corticis peruviani quantitatem fugata aegro per binas apyrexias ſequentes dimidia eiuſdem remedii doſis exhibenda eſt ad recidivam prae-

(*a*) Michaeli Della Febre. Pag. 305.

cavendam; maxime tempore humido et frigido, in ſubiectis ſenilibus, conſtitutionibus epidemicis.

Monet illuſtr. van Swieten, ut aeger qui quartana laboravit, iam per octo dies a morbo liber, corticem denuo ſumat et dein tertia vice, ubi febrim non habuit, cortice utatur, cum character intermittentium, quo diutius inhaeſerit, eo difficilius deleatur (*a*). Et Sydenhamus et Mortonus iam curata tertiana chinam chinam continuandam voluerunt.

Solet in tertianis recidiva fieri aliquo ſecundae hebdomadis die, in quotidianis et quartanis autem tertia hebdomade (*b*). Unde liquet, ad reverſiones tutiſſime et certiſſime praecavendas corticem ſecunda, aut tertia quavis hebdomade exhibendum eſſe. In febribus obſtinatioribus quandoque ſecunda, tertia, quarta repetitio facienda.

Febris intermittens ſive ſponte ſua, ſive regimine calido ad continuitatem accedens, maiorem corticis peruviani copiam requirit. Sic anno 1770., ubi talis epidemia regnabat, omnes fere recidivam paſſi sunt, niſi largiſſima corticis peruviani quantitate uterentur.

Clariſſ. Archiàter Peterſen in febribus epidemicis corticem in ſubſtantia ad libram unam mediam, in decocto ad libras duas ſemis exhibuit. Nullum enim incommodum oritur, ſi plus quam opus aſſumatur, peccatur vero, ſi iuſto minus, cum eo reverſionibus occaſio relinquatur (*c*).

Peſſima mala ex intempeſtivo laudati remedii uſu fiunt.

Quandoque vernales intermittentes graſſantur, venae ſectione et antiphlogiſticis, ut ſuperius monui, cu-

(*a*) Tom. II. pag. 539.
(*b*) Werlhoff.
(*c*) Torti, Werlhoff.

curandae. Si in his cortex exhibeatur, antequam crusta inflammatoria sit resoluta, in continuas mutantur, vel recidivae malis symptomatibus stipatae sequuntur, observante Pringle (*a*).

Noscuntur hae febres pulsu duriore, dolore capitis vehementiore, respiratione crebriore et difficiliore, sitis est intensior, lingua minus sordida, facies et urina plus rubent, sanguis eductus non raro crusta tectus conspicitur.

Si inter corticis usum febre intermittente laborantes in albo oculorum flavescant, de anxietatibus et oppressionibus ad scrobiculum cordis conquerantur; solventibus pergendum, a cortice abstinendum, nisi summa aegri debilitas eum postulet; alias scirrhi viscerum, icterus, hydrops sequuntur.

Ubi vero in intervallis febris ictericus color evanescit, nulla anxietas, oppressio ad scrobiculum cordis, nullus abdominis tumor, aut durities persistat, a solo cortice auxilium expectandum, ut icterus vere spasticus aeque ac ipsa febris, cuius comes est, tollatur (*b*).

Sunt nonnullae febres magno calore, aut siti stipatae cum levibus deliriis, pulsu celerrimo, post tertium aut quartum paroxysmum in continuam abeuntes. Hae brevi cortice fugandae.

Subito quoque hic dandus est in febribus, ubi pulsus parvus, irregularis, somnolentia, vires admodum prostratae notantur, maxime si epidemice grassantur. Zimmerman (*c*) tertianam observavit in loco ad paludem sito grassantem, quae secundo paroxysmo magna oppressione pectoris et dolore capitis necabat.

(*a*) Observations on the diseases of the Army p. 145.
(*b*) Rahn. Adversar. medic practic Vol. I. pag. 182.
(*c*) Von der Erfahrung. I. T. S. 204.

Convenit brevi cortex in quartanis haemorrhagia ſtipatis, ubi pulſus eſt debilis, nullus faciei rubor, etc. Imo quandoque lenia martialia admiſcenda ſunt, ut aucto robore haemorrhagiae ſiſtantur, quibus facile hydrops ſuccedit.

Anno 1770. tertianae occurrebant cum amaritie oris, ſiti intenſa, calore ſummo, levibuſque in paroxyſmo deliriis. Hae febres, purgatis etiamſi primis viis, cortice dato, oppreſſiones ad ſcrobiculum cordis, anxietates, languores cauſabant; neglecto cortice brevi in continuas peſſimas abierunt.

Optime profuit ſequens methodus. Bile corrupta per emeticum aut purgans e corpore eliminata, mixturam ex aceto, ſucco citri cum ſalibus mediis exhibui; poſt tertium paroxyſmum binas aut tres extracti corticis peruviani drachmas priori mixturae addidi. Pauca hac corticis peruviani quantitate febris moderabatur, neque in continuam abibat et a ſalibus mediis alvus foetida crebrior educebatur. Lingua non ſordida, urina minus colorata, nauſea fugata, ſalium quantitas minuebatur et febris primum extracto, dein cortice in ſubſtantia exhibito penitus fugabatur.

In initio enim intermittentium magno calore ſtipatarum et de genio bilioſo participantium extractum corticis magis convenit ob rationes in capite de ſynocho non putrida notatas.

Ante aliquot annos frequentes erant febres magna virium proſtratione, pulſu celeri, parvo, horrore cum ſubſequente leni calore, lingua alba, appetitu exiguo, ſiti maiore, ſed non exorbitante, renitentia in hypochondrio dextro, ſopore, triſtitia ſtipatae, acceſſus incerto tempore, quandoque bis de die redibant; urinas in paroxyſmo mingebant aegri aquoſas, copioſiſſimas; poſt febrilem inſultum lotium erat paucum, brunum cum nubecula ſuſpenſa,

alvus

alvus a medicamentis falinis pessime olens facile movebatur. Dato decocto ex radice graminis, taraxaco cum liquore terrae foliatae tartari morbus non mutabatur, sed brevi ad corticem cum remediis nervinis, ut spiritu Mindereri, melissa, quandoque camphora confugiendum erat; sub horum usu paroxysmi fiebant regulares, mitiores; cortice neglecto morbus nascebatur periculo plenissimus. Diuturnae hae febres mitiores redditae solo cortice non superabantur, sed amaricantibus sat facile tollebantur.

Nonnunquam variam larvam febres intermittentes induunt et pleuritidem, choleram, apoplexiam mentiuntur. In simili casu, etiamsi febris non videatur adesse, neque urinae lateritiae sint, symptomata tamen gravia, quae curata videbantur, iterum redeant: cortice peruviano subito debellanda sunt.

Liberior alvi fluxus inter corticis usum relinquendus est, si nullum inde incommodum nascatur et aegri levamen sentiant, cum hae excretiones ad curationem citam et constantem multum faciant.

Si vero vires prosternantur, febris pertinaciter pergat, tunc uncia semis, aut una theriacae Andromachi utiliter, ut scutum stomachicum apponitur. Effectu inde non succedente, opio cortici peruviano iuncto diarrhoea minuenda est.

Conveniunt et opiata cum cortice in febre a terrore et animi pathematibus causata, maxime in hypochondriacis et hystericis.

In febribus pertinacibus, ubi ventriculus debilis est, amara ut gentiana, trifolium fibrinum, centaurium minus, etc. cortici feliciter iunguntur (*a*).

Nonnulli contraiervam (*b*), serpentariam ante paroxysmum suadent; similia quandoque utilia sunt in

(*a*) Murray Apparatus Medicaminum. Tom. II. pag. 15.
(*b*) Rutti Materia medica. Tom. I. pag. 156.

in locis paludosis, ubi aegri pallidi, inflati sunt habitus, pulsus extra paroxysmum lentus et parvus est; cavendum autem in epidemiis siti, calore, urina magis colorata stipatis, alias autumnales, facile in continuas mutantur.

Infantes et nonnulli aegri corticem respuunt, his elota prius per clysma emolliens alvo in decocto (Nro. 50.) per enemata iniiciendus, cum a substantia abdomen durum, inflatum, scybala durissima cum pertinaci alvi obstructione causentur.

Ubi ob vehementiam febris et inefficaciam decocti ad substantiam corticis recurrendum, alvum diu clausam clysmate emolliente quandoque eluere et dein iterum enematibus ex cortice continuare oportet.

In suburbio sancti Leopoldi femina erat systematis nervosi admodum debilis, quae accessu febrili putridarum simili corripiebatur cum nausea, vomitu pertinacissimo materiae porraceae, alvo adstricta, pulsu celerrimo et debilissimo. Medicamenta ex acidis antiflogisticis et clysmata nullam ferebant opem. Altera die febris remittebat; sed vomitus sincerus pergebat. Tentavi frustra remedia ex mentha, melissa, vino: incassum externe emplastrum ex labdano, opio et camphora apponebatur.

Ob vomitum cotinuum, debilitatem summam, laudanum liquidum Sydenhami interne propinavi; verum et medicamenta et iura carnium subito ac in ventriculum pervenerunt materiae porraceae mista vomuit. Tertia die increscebant symptomata, hemiplegia lateris sinistri accedebat, ita ut et oculus in ea parte iam mortuorum similis fuisset: vesicantia suris et nuchae apponebantur, abdomen et regio ventriculi infusis herbarum aromaticarum, ut rutae, rorismarini, incassum fovebantur: sequenti die symptomata parum mitiora, palsus debilissimus, sed minus celer,

ma-

manebat tamen lingua balbutiens et immobilitas lateris sinistri, urina plus tincta erat cum exiguo sedimento. Suspicabar febrim larvatam, et corticem peruvianum in auxilium vocandum Medicis Clarissimis in consilium vocatis proposui. Unus ex his nihil nisi malum hystericum accusans moschum proficuum credidit; sed et hunc subito cum multa materia porracea eiecit. Ob summum in mora periculum ad corticem peruvianum confugi, Cum nil per os assumere valeret, decoctum corticis cum binis drachmis pulveris ano omni trihorio iniici curavi. Non rediit quidem maiori vehementia paroxysmus: verum per tres dies symptomata in eodem statu permanserunt. Miratus tunc fueram a tanta corticis quantitate effectum voto non respondisse. Bona fortuna vesicam videram, qua ab obstetrice enemata applicabantur: suspicatus igitur inefficaciam remedii ortam fuisse ab instrumento, dum non satis vesicae ope cortex peruvianus in intestina ingerebatur, hinc non sufficiens quantitas per vasa bibula, in intestino recto aliunde pauciora, absorbebatur, Syringam itaque vesicae substituendam iussi, inde brevi omnia symptomata evanescebant, et cortice peruviano dein per os assumpto integre a morbo hoc periculosissimo liberabatur.

Manens per tempus debilitas lateris sinistri et lingua balbutiens pilulis ex gummi ferulaceis, extracto martis, castoreo et balneo baadensis tollebatur.

Clysmatibus quoque ex cortice peruviano patrem praedictae feminae sexagenario maiorem febre apoplectica larvata laborantem, omnia remedia respuentem curavi.

Si pusio mammis inhaerens febre intermittente corripiatur, nutrix corticem ingerat.

Laudatur cortex cataplasmatis instar aqua mixtus intra linteum tenue abdomini applicatus, sed inefficacem hanc methodum reperii; minus adhuc pro-

derit, ut censente Pye corticis pulvis intra linteum duplex consutus nudae infantum cuti apponatur.

Nonnunquam febres grassantur maxime in locis paludosis, cortici pertinacissime resistentes et fugatae brevi iterum revertens: tunc loci mutatio aegris suadenda est.

Nil peius, quam variis remediis decantatis febrim tollere. Rustici spiritum vini cum pipere contuso sumunt; sed inde febres continuae et lethales ventriculi inflammationes causantur.

Ex usu aluminis et vitrioli consumptiones secutas: ex arsenico sumpto vomitus, febres lentas et mortem viderunt praestantissimi Medici. Ego ipse febrem quotidianam, quinque annis durantem, corpus depascentem, omnia remedia edulentem observavi a tinctura arsenici, quae Lipsiae ab agyrta propinabatur. Hinc bene monuit Celeb. Werlhoff, quod arsenicum nunquam dari possit a viro erudito et hominum amatore.

Multa adhuc alia, ut specifica in intermittentibus ab ignaris laudantur. Verum aut calefacientia sunt, quae in continuam et inflammatoriam mutant: aut adstringentia, quae obstructiones viscerum et hydropes causant.

Nonnulli motu vehementissimo ante paroxysmum febrem fugare cupiunt; sed et inde intermittentes in continuas mutantur.

Non pauci severa abstinentia febrem tollere volunt pessimo saepe cum successu, cum vires nimium frangantur, corpus exhauriatur et humores acriores reddantur. In quartanis malos effectus inde vidit Ill. van Swieten: imo concludit in quartanae initio ne quidem tutam esse tenuem et exactam nimis diaetam.

Laudantur a variis varia remedia specifica ad febres tollendas, ut cortex salicis Arnica, lignum Quas-

Quassiae; optime vero monet Cel. Spielmann (*a*), quod Quassiae lignum respectu virtutis febrifugae a cortice peruviano vincatur.

Corticem salicis iterum iterumque, sed irrito conatu exhibuit Bergius (*b*).

Arnicam, quam Berolinenses (*c*) contra fomites febris saepius recidivantis commendant, in decocto et in pulvere frustra exhibuit quartana laborantibus idem Clar. Vir. imo decoctum maiorem in modum vexavit aegros. Ipsi, qui praedicta remedia laudant, plus fiduciae in corticem peruvianum habere videntur, dum eundem praedictis pharmacis addunt, ubi ab iis febris non tollitur.

Neque ab uno, aut altero casu febris per quoddam remedium curatae argumentum formari potest, specificam huic remedio virtutem inesse.

Varia enim ante inventum corticem solventia et amaricantia cum successu dabantur; imo nostris temporibus Rutti (*d*) quandoque intermittentes cortici resistentes infuso centaurii minoris, pulvere chamomeli nobilis, aut succo eiusdem ad duo aut tria cochlearia cum guttulis aliquot spiritus vitrioli curavit.

Quandoque intermittentes mihi occurrebant, quae per corticem peruvianum brevi mitissimae evadebant, mansit tamen levior aliquis recursus post magnam quantitatem praedicti remedii ingestam; in similibus nullo symptomate graviore urgente ab omni medicamento abstinui et sponte dein a febre liberabantur. Vidi inde confirmatum Cel. Torti (*e*) observatum, quod tam levis saepe saepius sit acces

ces

(*a*) Institutiones Mat. Med pag. 225.
(*b*) Mat Medic Tom. I pag. 788.
(*c*) Decade prima pag 61.
(*d*) Materia Med pag 120 217.
(*e*) Therap. special pag 273.

cessionum recursus, ut nonnunquam expediat febrilis fermenti reliquias ipsi effervescentiae febrili duobus, aut tribus accessibus dissipandas relinquere.

Diaeta alia est ratione febris, subiecti, longitudinis morbi. Gravidae, exhausti magis nutriendi sunt, uti et infantes et aetate admodum provecti.

Quotidianae et tertianae exquisitiorem petunt diaetam: quo accessus longiores et frequentiores, eo pauciora alimenta concedenda.

Febricitantibus et ex febre reconvalescentibus pinguia, fumo indurata, leguminosa et omnia, quae crudiorem chylum generant, interdicenda sunt, cum haec et in sano febrem producere valeant.

Bene monet Pringle, ut febre intermittente laborantes a fructibus horaeis abstineant.

Cibus non dandus tempore, quo paroxysmus expectatur.

Senibus, pituitosis, assuetis, si nullus febris continuae metus, extra paroxysmum moderatus vini usus concedendus.

Somnus sit longior ad corpus refocillandum.

Exercitia moderata prosunt tempore apyrexiae ad assimilationem ingestorum et excretiones per alvum, urinam, transpirationem promovendas.

Cavendum a transpiratione suppressa; hinc corpus bene tegendum, aër nocturnus evitandus et loca paludosa fugienda.

Nonnunquam intermittentibus oedema accedit, quod satis facile levioribus frictionibus et usu roob sambuci, iuniperi, infusorum amaricantium, et leviter stimulantium cedit (Nro. 51.).

Noscitur autem hoc oedema ex debilitate et non ex obstructionibus natum esse, ex viribus fractis, paroxysmis vehementibus, albo oculorum non flavo, alvo libera et victu malo praegresso.

Per

Per febres intermittentes diuturniores aegri debilitantur, ut et febre fugata multum langueant. His amaricantia, leviter roborantia, victus eupeptus, vina generosiora commendanda.

Roborandi causa panem biscoctum vino austero madidum deglutiendum suadet Illustr van Swieten: ne tam cito virtus vini delabatur.

Aër ruralis et equitatio plurimum quoque corpus firmant.

Debilibus recidiva intermittentium laborantibus calybs cum cortice iungendus, quod remedii genus apprime etiam sistit sudores illos glutinosos, quibus tales aegri diffluunt.

Ubi usu nominatorum robur debitum aegris non redit, ad vinum ex cortice peruviano, limatura martis paratum confugiendum. Ferrum enim, monente iterum Illustr. van Swieten, lenibus acidis solutum non tantum vi austera adstringente agit, sed sulphuris sui metallici, naturae humanae adeo amici, miro stimulo vires vitae excitat.

Quibus vinosa displicent, pilulae ex limatura martis, extracto corticis peruviani resinoso, mastiche, etc. praescribi possunt.

Quandoque sola ventriculi debilitas remanet. Ad tonum huius restaurandum elixir antifebrile Disp. Vien., essentia ex amaricantibus parata, ut absynthii ad drachmam dimidiam pro dosi sumpta, convenit. Si vero spirituosa non ferant, elixir stomachicum Disp. Vien., aut electuarium ex theriaca diatesseron, zinzibere condito prodest (Nro. 52.).

Ubi prae inertia nullum fere ex chylopoeticis visceribus suo fungebatur officio, frictiones ieiuno homine per totum abdomen factae pannis asperis laneis mirabiles dederunt effectus; imprimis si penetrati fuerint fumo accensi succini, mastiches (Nro. 53.).

Novi

Novi ante plures annos officialem, qui sumptis frustra aptissimis remediis suasu Ill. van Swieten frictionibus dictis curabatur.

Incipiendum semper a lenioribus.

Sudores post intermittentes remanentes tollendi sunt methodo in capite de synocho non putri memorata.

Pessimo olim more superata per corticem febre purgantia exhibuere, alii iterum ob metum recidivae omnia alvum moventia damnabant, si bene valeant a febre reconvalescentes, piaculum foret, corpus purgantibus turbare; saepe vero post fugatam febrem copia humorum inertium colligitur in primis viis; renatus porro a febre nimius saepe appetitus facile quid indigesti colligit, quod ni mature et blande expurgaretur, facile fomitem recidivae praeberet; sic in quadam febre intermittente epidemica aegris per duas, tresve septimanas ab omni febre liberis, lene purgans summo cum fructu dedit et aliquot vicibus repetiit van Swieten et ingentem inde copiam biliosae saburrae expelli vidit; neglectis purgantibus anorexia icterus, linguae sordities, urina rubicunda redibant (*a*).

Sunt et aliae febres ut rheumaticae, haemorrhoidales, etc. Sed de his in capitibus morborum, ad quos spectant, agam.

Pauca tantum de febre puerperarum differam. De huius natura dissentiunt Authores, nonnulli eam ad inflammatorias, alii ad putridas, alii denique ad malignas referunt.

Rariores sunt puerperis febres inflammatoriae, nisi a rudi obstetricantis manu, a frigidiore admisso aëre, aut spirituoso potu et inde suppressis lochiis orian-

(*a*) Rahn Advers medico practic. Vol. I. pag. 139.

oriantur, nascuntur nonnunquam, si gravidis, plethoricis, vegetis vinum generosum ad sustentandas vires ante partum praebeatur.

Crebrius animadvertuntur synochi simplices, quae aut neglectae, aut non debite tractatae in putridas abeunt, praecipue si immundities lecti et linteaminum concurrat, vel amicae puerperas copiosius invisent.

Denique, quibus in graviditate abs necessitate largius vena secta, aut post partum sanguis eductus fuit, quae calido regimine vexantur, aut quibus ob levem febrilem motum mixtura hoffmanniana, vel camphora propinatur, crebrius febribus exanthematicis laborant.

Praecaventur febres puerperarum diaeta tenui, potibus diluentibus, leviter emollientibus (nisi alia vetet ratio), alvo per clysmata aperta servata, munditie lecti, aëre cum prudentia renovato, evitatis animi pathematibus, nimia loquacitae et medicamentorum usu, dum rite valent.

Doloribus levioribus post partum sanguinis grumi ex utero educuntur; acerbiores cauta manu paregoricis mitigandi sunt; ubi vero puerperae praecipue teneriores a mediocri opii dosi alto somno merguntur, de torpore, insolita graviditate capitis conqueruntur, si paululum delirent ab opio desistendum est (*a*).

Dum febris lactea exorbitat, sitis urget, calor maior vexat, alvus silet, praeter clysmata mixturam antiphlogisticam cum salibus mediis exhibere oportet, nec unquam ab his incommodum vidi.

Ubi febris puerperarum nata est, haec ut aliae inflammatoriae, putridae, aut mixtae pro diversitate

H genii.

(*a*) Tralles Usus opii salubris et noxius. Tom. IV. pag. 120.

genii, symptomatum tractandae sunt; id solum monendum restat, vesicantia cautius apponenda esse ob vim irritantem et urinarias vias penetrantem, et corticem peruvianum, ubi proclivitas in putredinem animadvertitur, purgato corpore sine mora indicari; neque meticulosum nimis Medicum in purgantibus exhibendis esse oportet, sic Fel. Platerus in gravi puerperae febre cum convulsionibus leniter alvum cum levamine subduxit; vitanda vero sunt cathartica fortiora.

Hac methodo ea felicitate usus sum, ut ex innumeris puerperis, quarum curam per 28 annos habui, paucae febre puerperarum decubuerint et ex his unica ante biennium femina omnino intemperans e vivis eriperetur. In domo quoque regia obstetricia hauniensi inter trecentas et triginta septem puerperas duae febri puerperali correptae fuerunt, quarum una succubuit, altera evasit, quod regimini frigido, debitae munditiei, peritae domus obstetrici et simplici methodo adscribunt (a).

FOR

(a) Societatis Medicae Hauniensis Collectanea. Vol. I. pag 373.

FORMULAE.

Nro. 1.

℞. TAmar. indor. unc. ij.
coq. in lib. iß aq. com. p. ¼.
colat. add.
Succ. citri unc. ß.
Mann. unc. ij.
clarif. sum. omni ½ h. unc. iij.
donec purg.

Nro. 2.

℞. Tinct. purg. Disp. Vien.
seu seri lact. tamarind. lib. j.
Sal Seignet. dr. vj. unc. j.
Syrup. rosar. solut. unc. jß.
m. sum. ut prius.

Nro. 3.

℞. Pulp. Tamar. unc. iij.
Cryſtal. tart. dr. ij.
Syrup. ros. solut. dr. vj.
sumat saepius cochl. donec purgetur.

Nro. 4.

℞. Aq. font. unc. viij.
Nitr. dr. ij.
Mel. mercur. unc. ij.
m. pro clysm.

Nro. 5.

℞. Decoct. hord. unc. viij.
Suc. citr. unc. j.
Syr. rub. id. unc. ij.
Sal. polyc. dr. iij.
Nitr. dr. j.
m. sum. omni bih. 2. coch.

℞. Aq. rub. id. lib. j.
Suc. citr. unc. j.
Sal. mirab. Glaub. dr. vj.
Syrup. rub. id. unc. ij. ß
m. sum. omni bib. ½. vasc.

N. 6.

℞. Decoct. hord. lib. jv.
Oxymell. ſimpl. unc. iij.
Acet. unc. j.
Nitr. dr. j.
m. sum. pro libitu.

Nro. 7.

℞. Sem. melon.
— amygd. dulc. ā unc. j.
f. c̄ aq. l. a. emul. lib. jß. add.
Nitr. pur. dr. ß.
Sacchar. q. ſ. ad gratiam.

Nro. 8.

℞. Aq. fl. samb. unc. viij.
Roob samb. unc. ij.
Acet. unc. j.
Sal. mir. Glaub. unc. ß
m. ſum. omn. bih. unc. j.

Nro. 9.

℞. Rad. gram. unc. iij.
coq. p. ¼ h. in s. aq. comm.
decoct. ferv. iufund. p. ⅛ h.
Flor. samb. unc. j.
colat. lib. jß. add.
Sal. polych. dr. ij.
Suc. citr. unc. j.
Syr. 5. rad. unc. ij.

Nro. 10.

℞. Acetos. cum toto unc. iij.
coq. p. ¼ h. in s. q. aq. col. lib. ijß. add.

Syr.

Syr. acetos. unc. ij.
m. sum. pro libitu.

Nro. 11.

℞. Ceras. matur. subacid. recent. lib. ß.
inf. per $\frac{1}{8}$ h. in aq. ferv.
colat. lib. ij. add.
Syr. ceras. subacid. unc. ij.
m.

Nro. 12.

℞. Ribes matur. lib. ß.
inf. aq. conquas. colat. lib. iij. add.
Syr. ribes unc. ij.

Nro. 13.

℞. Ferm. pan. lib. ß.
Pulv. sem. ſinap. unc. j.
Acet. q. s.

Nro. 14.

℞. Farin. ſecal. unc. jv.
Pulv. sem. ſinap. unc. iij.
Acet. q. s.

Nro. 15.

℞. Aq. comm. lib. ß.
Suc. citri unc. j.
Extract. cort. peruv. unc. ß.
Sal. polychr. dr. jß.
Syr. acid. citr. unc. ij.
m. sum. omni bih. 2. cochl.

Nro. 16.

℞. Cort. peruv. rud. tus. unc. jß.
coq. in aq. com. lib. ij. ad rem.
unc. xvj. colat. add.
Syr. berb. unc. ij.
Tart. vitriol. dr. jß.

Nro. 17.

℞. Musch. gr. jv.

Sacch. alb. scrup. ij.
m. f. pulv.

Nro. 18.

℞. Camph. gr. xv.
Pulv. gumm. arab. dr. j.
miſtis, et in mortar. vitreo diu tritis add.
Aq. melis. unc. jv.
Syr. kerm. unc. ß.
m. sum. omni bih. aut trih. cochl.

Nro. 19.

℞. Rad. serpentar. virg. unc. j.
Coccinell. gr. xx.
fund. desuper aq. ferv. lib. jß.
ſtent infus. per diem in loco
moder. calido. col. add.
Elaeosacch. cinnam. unc. ß.

Nro. 20.

℞. Spir. corn. cerv.
Eſſent. caſtor. ā gutt. xx.
Aq. cort. aurant. unc. jß.
Syr. cort aurant. unc. ß.
m. sum. omni bih. aut trih. ½ cochl.

Nro. 21.

℞. Vitriol. alb. dr. ß.
solv. in unc. jß. aq. comm.

Nro. 22.

℞. Rad. altheae unc. ij.
Fol. — — unc. j.
coq. per ¼ h. in aq. font.
colat. lib. ij. add.
Oxym. ſimpl. unc. ij.

Nro. 23.

℞. Kerm. miner. gr. j.
Sacch. alb. scrup. j.
f. pulv.

Nro.

Nro. 24.

℞. Bol. arm. unc. j.
Gumm. arab. dr. j.
Aq. fl. rhoead. lib. j.
Diacod. unc. j.

Nro. 25.

℞. Rad. salep. dr. iij.
coq. per $\frac{1}{4}$ h. in aq. col. lib. jß. add.
Diacod. unc. j.

Nro. 26.

℞. Rad. satyr. in pulv. red. unc. ß.
solv. in unc. x. aq. calid.
add.
Diac. onc. j.

Nro. 27.

℞. Rad. satyr. exſic. scrup. j.
Elaeoſacch. cinnam. gr. x.
f. pulv.

Nro. 28.

℞. Rad. alth. unc. ß.
Herb. malv. manip. j.
coq. c. lib. j. aq. ad reman. unc. jx.
add.
Olei amygd.
Mel. mercurial. ā unc. jß.
m. pro clyſm.

Nro. 29.

℞. Cort. peruv. rud. tus.
Lichenis island. ā unc. j.
coq. per $\frac{1}{2}$ h. in aq. font.
col. lib. jß. add.
Diacod. unc. jß.

Nro. 30.

℞. Herb. salv. m. jß.
inf. unc. x. aq. ferv.

teg.

teg. vas, donec infus. refrig.
colat. add.
Syr. kerm. unc. ß.

Nro. 31.

℞. Rad. alth. unc. ß.
Herb. — m. j.
coq. c. lib. j. aq. ad rem. unc. jx.
add.
Olei amygd. unc. jß.
Electuar. lenit. unc. j.
m. pro clysmate.

Nro. 32.

℞. Aq. comm. lib. jv.
Sacch. alb. unc. ij.
Elaeosacch. citr. unc. ß.
Spir. vitriol. q. s. ad gratiam.
m.

Nro. 33.

℞. Aq. comm. lib. jv.
Spir. vitriol. q. s. ad fortiorem acid.

Nro. 34.

℞. Cort. peruv. grof. modo tufi unc. j.
coq. per $\frac{3}{4}$ h. in aq. sub fin.
coct. add.
Alliatiae.
Scord. $\overline{a}$ m. j.
colat. lib. jß. ad
Vini lib. ß.
Aq. theriac. unc. jv.
m. lintea liq. hoc calid. madida parti gangraenosae applicentur.

Nro. 35.

Ad parandum serum lactis difficulter quantitas spiritus vitrioli requisita determinatur tam ob differentiam lactis, quam ipsius acidi, cum se-

rum

rum non raro saporem amariusculum aut nauseosum ab acidis mineralibus aquirat.

Nro. 36.

℞. Cort. peruv. rud. tus. unc. j.
coq. in lib. jv. aq. ad rem. unc. x. sub fin. coct. add.
Flor. chamom. purg. iij.
col. exhib. pro clysm.

Nro. 37.

℞. Cort. peruv. rud. tus. unc. jß.
Lim. mart. unc. ß.
Cinnam. dr. ij.
Sacch. unc. ß.
vitro angusti colli immissis adfunde vini generosi lib. jß. colat. exhib.
sum. bis aut ter de die unc. ij.

Nro. 38.

℞. Cort. peruv. in tenuis. pulv. red. unc. ß.
Extract. mart. pom. dr. ij.
Syr. cinnam. q. s. ut f. el. valde moll.
sum. quater quinquies de die cochl.

Nro. 39.

℞. Herb. absinth.
— cent. min. āā dr. vj.
inf. aq. ferv. lib. ij. Stent infus. donec refrixer. col. add.
Syr. card. bened. unc. jß.

Nro. 40.

℞. Rad. ipec. dr. j.
inf. per noct. in aq. unc. j.
col. mane factae add.
Elaeosacch. cinnam. dr. j.

Nro. 41.

℞. Rad. gram. unc. iij.
— alth. unc. jß.

coq.

coq. per $\frac{1}{4}$ h. in aq. colat. unc. xx. add.
Ter. fol. tart. dr. ij.
Oxym. ſimpl. unc. ij.
sum. omni bih. aut trih. $\frac{1}{2}$ vascul. theat.

Nro. 42.

℞. Gumm. arab. unc. ß.
aq. fl. rhaead. lib. j.
Syr. alth. unc. j.
sum. omni bih. 2. cochl.

Nro. 43.

℞. Fl. malv. in pulv. gros. redact. lib. ß.
coq. c. s. q. lactis in pultem ſub fin. add.
Flor. samb. rud. tusor. unc. jß.
ut f. l. a. catapl.

Nro. 44.

℞. Bacc. iunip. tus. unc. ij.
inf. in aq. ſtil. iunip. lib. ij.
dig. vas. claus. in loco moder. calido
per 3. h. add.
Roob iunip. unc. ij.
col. exhib.

Nro. 45.

℞. Tinct. aquos. rhei unc. jv.
Ther. fol. tart. dr. iij.
Oxym. scill.
Syr. cinn. $\overline{a}$ unc. jß.
m. sum. 2. cochl. omni 3ª aut 4ª h.

Nro. 46.

℞. Rad. cichor.
Herb. tarax.
Tamar. $\overline{a}$ unc. ij.
coq. in aq. per $\frac{1}{2}$ h. col. lib. ij. add.
Ter. fol. tart. ij.
Syr. 5. rad. unc. iij.
Succi citr. unc. j.

Spir.

Spir. nitr. dulc. gutt. xxx.

m.

℞. Tarax. recent. c. toto part. iij.

Acetos. part. j.

exprim. inde succ. unc. iij. add.

Terr. fol. tart. dr. j.

Syr. de cinnam. dr. vj.

m. sum. pro dosi.

Nro. 47.

℞. Gumm. ammoniac.

— galb.

Extract. cent. min. ā dr. ij.

— rhei

Sal polychr. ā dr. j.

f. l. a. pil. gr. iij.

sum. ter. de die. v.

Nro. 48.

℞. Cort. peruv. alcohol. dr. vj.

Sal. polychr. dr. ij.

Syr. de cinn. unc. j.

Aq. calaminth. unc. viij.

m.

Nro. 49.

℞. Pulv. cort. peruv. minutis. unc. j.

f. cum s. q. syr. de cinnam.

Bol. N.º xij.

Nro. 50.

℞. Cort. peruv. rud. tus. unc. j.

coq. in lib. jß. aq. ad rem. unc. jx.

d. pro clysm.

Nro. 51.

℞. Roob. iunip.

— samb. ā unc. ij.

Oxym. scil. unc. j.

Pulv. cent. min. unc. ß.

Sal

Sal absint. dr. ij.
Syr. menth. q. s. ut f. el. vald. molle.
sum. ter de die cochl.

Nro. 52.

℞. Zingib. cond.
Theriac. diates. $\bar{a}$ unc. j.
Syr. de cinnam. dr. vj.
sum. omni 4ª h. dr. j.

Nro. 53.

℞. Styrac. calamit.
Benzoes
Succin. $\bar{a}$ unc. ß.
in frustula minora leniter contrita exhibe pro suffimigio.

FINIS.